

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

Історичний факультет

Кафедра історії міжнародних відносин та гуманітарних дисциплін

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

На тему:

Енергетична дипломатія України

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня «магістр»
за спеціальністю 291 – міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Роботу виконала: студентка 2 МІМВЗ групи
заочної форми навчання Історичного факультету

Мазур Анастасія Володимирівна

Науковий керівник : доктор філософських наук,
професор, Заслужений працівник культури
України, Надзвичайний і
Повноважний Посол України
Цибух Валерій Іванович

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ЕКТС _____

Голова комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Київ-2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ.....	7
1.1 Поняття та сутність енергетичної дипломатії.....	7
1.2 Основні суб'єкти енергетичної дипломатії.....	18
1.3 Міжнародно-правові основи енергетичних відносин.....	24
Висновки до розділу 1.....	37
РОЗДІЛ 2. ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	40
2.1 Стратегічні напрямки енергетичної політики України.....	40
2.2 Роль енергетичної дипломатії в забезпеченні енергетичної безпеки держави	58
Висновки до розділу 2.....	68
РОЗДІЛ 3. ЕНЕРГЕТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ У ПОСТКОНФЛІКТНІЙ ВІДБУДОВІ: РОЛЬ УКРАЇНИ У ФУНКЦІОНУВАННІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ (НІМЕЧЧИНА ТА ПОЛЬЩА).....	70
Висновки до розділу 3.....	80
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87

ВСТУП

Енергетична дипломатія є одним із ключових інструментів забезпечення національної безпеки та розвитку держави, особливо в умовах сучасних геополітичних викликів. Вона відіграє стратегічну роль у формуванні зовнішньополітичного курсу країни, сприяючи не лише економічному зростанню, а й зміцненню міжнародних позицій. Завдяки ефективній енергетичній дипломатії держава може не лише гарантувати стабільне постачання енергоресурсів, але й формувати нові партнерські зв'язки, брати участь у міжнародних енергетичних ініціативах та зменшувати залежність від монопольних постачальників.

Україна, як країна з вигідним географічним положенням, багатими енергетичними ресурсами та потужним транзитним потенціалом, відіграє важливу роль у функціонуванні енергетичної системи Європи. Вона виступає не лише споживачем, а й активним учасником регіонального енергетичного ринку, що дозволяє впливати на стратегічні рішення у сфері енергетичної безпеки. Завдяки своїм природним ресурсам та розвиненій інфраструктурі, Україна може виступати ключовим гравцем у процесах диверсифікації енергопостачання, зменшуючи ризики залежності від окремих постачальників та сприяючи стабільності енергетичного сектора.

Актуальність дослідження. Сьогодні енергетична дипломатія виступає не лише засобом забезпечення стабільності поставок енергоносіїв, але й інструментом впливу на міжнародні відносини та інтеграції до європейського простору. Розвиток цієї сфери стає критично важливим в умовах глобальних змін та трансформацій, коли країни змушені адаптувати свої енергетичні стратегії до нових реалій. Україна активно працює над адаптацією своєї політики до європейських стандартів, інтегруючись у загальноєвропейський енергетичний ринок та беручи участь у спільних проєктах з енергетичної безпеки.

Особливої актуальності ця тема набуває в умовах війни, коли Україна одночасно вирішує завдання відновлення зруйнованої інфраструктури та формування нових механізмів міжнародної співпраці в енергетичному секторі. Військові дії суттєво вплинули на енергетичну безпеку країни, спричинивши руйнування об'єктів критичної інфраструктури, що потребує оперативного відновлення та модернізації. Саме в цей час стратегічне партнерство з міжнародними організаціями та країнами-партнерами дозволяє Україні отримувати необхідні ресурси та технологічну допомогу для подолання кризи.

Отже, енергетична дипломатія є потужним інструментом зовнішньої політики України, спрямованим на зміцнення національної безпеки, економічного розвитку та інтеграції в європейське та світове енергетичне співтовариство. Вона дозволяє розширювати міжнародну співпрацю, залучати інвестиції та технології, а також формувати нові механізми стабільного та безпечного постачання енергоресурсів. Враховуючи сучасні виклики, стратегічне управління енергетичною дипломатією стає одним із ключових пріоритетів державної політики, що сприятиме посиленню позицій України на міжнародній арені та забезпеченню стійкого розвитку в майбутньому.

Енергетична дипломатія України залишається малодослідженою темою, особливо з урахуванням сучасних реалій. Науковці, такі як О. Гончарук, Ю. Єрмоленко піднімали окремі аспекти енергетичної безпеки та зовнішньої політики України, але комплексне дослідження, яке враховує постконфліктну реконструкцію та інтеграційні процеси, є рідкістю. Наприклад, у роботах О. Гончарука висвітлено стратегічне значення газотранспортної системи України для Європи [11]. Ю. Єрмоленко у своїх статтях аналізує питання енергетичної безпеки як інструменту міжнародного впливу [20].

Об'єкт дослідження – енергетична дипломатія України як частина її зовнішньої політики.

Предмет дослідження – механізми, інструменти та стратегічні підходи енергетичної дипломатії України в умовах інтеграції до європейського енергетичного простору.

Метою роботи є всебічний аналіз енергетичної дипломатії України з акцентом на її ролі у формуванні енергетичної системи Європи, а також вироблення рекомендацій для зміцнення її позицій на міжнародній арені.

Завдання дослідження:

1. Визначити поняття та сутність енергетичної дипломатії .
2. Описати основні суб'єкти енергетичної дипломатії.
3. Охарактеризувати міжнародно-правові основи енергетичних відносин.
4. Дослідити стратегічні напрямки енергетичної політики України.
5. Проаналізувати роль енергетичної дипломатії України у процесі постконфліктної відбудови та її впливу на функціонування енергетичної системи Центральної та Східної Європи, зокрема у контексті взаємодії з Німеччиною та Польщею.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано комплексний підхід, що включає методи порівняльного аналізу, системного аналізу, статистичного моделювання та прогнозування.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному підході до вивчення енергетичної дипломатії України, що розглядається не лише як елемент енергетичної безпеки, а як ключовий механізм зовнішньополітичної стратегії держави. Особливу увагу приділено визначенню ключових стратегічних партнерів у сфері енергетичної безпеки, зокрема ролі Німеччини та Польщі у стабілізації енергетичної системи Центральної та Східної Європи. Дослідження актуалізує механізми інтеграції України до європейського енергетичного ринку через гармонізацію національних енергетичних стандартів із європейськими нормами, що є визначальним фактором розширення співпраці з ЄС.

Теоретична значущість дослідження полягає у розширенні наукових підходів до аналізу енергетичної дипломатії, доповнюючи існуючі теоретичні напрацювання новими концепціями, що враховують виклики глобальних кризових процесів. У роботі здійснено систематизацію основних механізмів та інструментів енергетичної дипломатії України, що дозволяє класифікувати її

підходи у сфері міжнародних енергетичних відносин та сприяє подальшому розвитку цієї тематики у наукових дослідженнях.

Практична значущість дослідження полягає у можливості його застосування для розробки стратегічних рекомендацій уряду України щодо вдосконалення політики енергетичної безпеки та зовнішньоекономічної діяльності, що сприятиме зміцненню позицій країни на міжнародній арені. Дослідження не лише розширює теоретичне розуміння енергетичної дипломатії, а й має вагомое практичне значення для державної політики, міжнародного співробітництва та економічного розвитку України.

Отже, тема енергетичної дипломатії України не лише зберігає свою актуальність, але й має величезний потенціал для подальших наукових досліджень і практичного впровадження.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

1.1 Поняття та сутність енергетичної дипломатії

Енергетична дипломатія є важливим напрямом зовнішньої політики, що поєднує дипломатичні зусилля з енергетичними інтересами держави для забезпечення національної безпеки та сталого розвитку. Це поняття отримало широкий розвиток у наукових дослідженнях як в Україні, так і за кордоном, акцентуючи увагу на її сутності та впливі на міжнародні відносини.

В Україні питання енергетичної дипломатії розглядали провідні науковці та аналітичні центри. Енергетична дипломатія, як підкреслює Я. Турчин у своїй статті «Енергетична дипломатія як важлива складова зовнішньої політики держави» [50], є невід'ємною частиною зовнішньої політики, яка застосовує дипломатичні інструменти для досягнення енергетичних цілей держави. Основна мета енергетичної дипломатії полягає у забезпеченні стабільності та надійності доступу до енергоресурсів, їх транспортування, а також у зміцненні позицій держави на міжнародних енергетичних ринках. Я. Турчин наголошує, що цей напрямок відіграє важливу роль у налагодженні взаємовигідних енергетичних відносин між країнами, виступаючи інструментом впливу на міжнародні відносини та засобом реалізації стратегічних інтересів.

Авторка акцентує увагу на стратегічній основі енергетичної дипломатії, яка має стати пріоритетом зовнішньої політики України, особливо в умовах сучасної війни геополітичної напруженості. У статті зазначено, що багатосторонній підхід до енергетичної дипломатії є необхідним для її ефективної реалізації. Він передбачає співпрацю з міжнародними організаціями, такими як Європейський Союз та ООН, і участь у міжнародних ініціативах, наприклад, Енергетичному співтоваристві. При цьому Я. Турчин виділяє кілька ключових викликів для України: залежність від імпорту енергоносіїв, необхідність модернізації газотранспортної системи та інших об'єктів

енергетичної інфраструктури, а також політичний тиск з боку інших держав, які використовують енергетичні ресурси як інструмент впливу.

Інструментарій енергетичної дипломатії, за словами Я. Турчин, включає переговори, укладання двосторонніх і багатосторонніх угод, інтеграцію до міжнародних енергетичних ринків, а також активну участь дипломатичних місій у просуванні енергетичних інтересів. Окрім того, важливу роль відіграють інвестиції в енергетичний сектор та участь у міжнародних енергетичних проектах. Усе це, на думку авторки, сприяє зменшенню енергетичної залежності, зміцненню енергетичної безпеки та інтеграції України до європейського енергетичного простору [50].

Отже, енергетична дипломатія є комплексним механізмом, який охоплює економічні, політичні та безпекові аспекти. Вона повинна стати стратегічним інструментом для реалізації зовнішньополітичних цілей України, забезпечення стабільності енергопостачання та захисту національних інтересів.

Енергетична дипломатія, як підкреслюється у дослідженні DiXi Group «Енергетична дипломатія України: аналіз статус-кво та практичні рекомендації», є ключовим інструментом для реалізації енергетичних інтересів держави на міжнародній арені. Це поняття охоплює комплекс дій, спрямованих на забезпечення стабільності енергопостачання, інтеграцію до міжнародних енергетичних ринків, а також зміцнення енергетичної безпеки. У звіті зазначено, що енергетична дипломатія України повинна ґрунтуватися на сучасних викликах, таких як залежність від імпорту енергоресурсів, необхідність модернізації інфраструктури та протидія політичному тиску з боку монопольних постачальників [61].

DiXi Group акцентує увагу на стратегічній важливості енергетичної дипломатії як механізму, який дозволяє державі посилити свою позицію у глобальних енергетичних процесах. Енергетична дипломатія охоплює дипломатичні зусилля, спрямовані на диверсифікацію постачальників енергоносіїв, участь у регіональних енергетичних ініціативах, а також розробку національних стратегій для ефективного використання енергетичних ресурсів.

Одним із ключових аспектів є створення умов для залучення інвестицій у енергетичний сектор, що сприятиме модернізації інфраструктури та підвищенню її стійкості до зовнішніх загроз.

Сутність енергетичної дипломатії також полягає у формуванні вигідних умов для міжнародної співпраці. Зокрема, дослідження підкреслює необхідність активної участі України у європейських енергетичних ринках, що сприятиме інтеграції до Енергетичного співтовариства та виконанню зобов'язань у рамках Угоди про асоціацію з ЄС. DiXi Group звертає увагу на важливість розробки багаторівневої стратегії, яка включає як національні, так і міжнародні інструменти для досягнення енергетичних цілей. У цьому контексті важливо не лише зміцнити інституційні можливості, але й забезпечити високий рівень прозорості та підзвітності в енергетичному секторі [61].

У статті Г. Башнянина «Формування енергетичної політики України відповідно до глобальної енергетичної стратегії» [3] розглядається поняття та сутність енергетичної дипломатії як важливого інструменту зовнішньої політики держави. Автор підкреслює, що енергетична дипломатія є комплексом заходів, спрямованих на забезпечення національних інтересів у сфері енергетики на міжнародній арені. Вона включає встановлення та підтримку взаємовигідних відносин з іншими державами та міжнародними організаціями, участь у міжнародних енергетичних проектах та ініціативах, а також просування національних енергетичних компаній на світові ринки.

Г. Башнянин зазначає, що енергетична дипломатія охоплює широкий спектр діяльності, включаючи переговори щодо постачання енергоресурсів, участь у міжнародних форумах та організаціях, розробку спільних енергетичних проектів, а також вирішення конфліктів, пов'язаних з енергетикою. Вона спрямована на забезпечення енергетичної безпеки держави, диверсифікацію джерел постачання енергії, залучення іноземних інвестицій у національний енергетичний сектор та підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів.

Автор підкреслює, що в сучасних умовах глобалізації та інтеграції світових енергетичних ринків роль енергетичної дипломатії значно зростає. Вона стає ключовим елементом забезпечення стійкого розвитку держави, її економічної та національної безпеки. Ефективна енергетична дипломатія дозволяє державі не лише забезпечити стабільне постачання енергоресурсів, але й впливати на формування глобальної енергетичної політики, брати участь у розробці міжнародних стандартів та регуляторних механізмів у сфері енергетики.

Г. Башнянин також звертає увагу на те, що енергетична дипломатія повинна враховувати як внутрішні, так і зовнішні фактори. До внутрішніх факторів належать стан національної енергетичної інфраструктури, рівень розвитку енергетичних технологій, наявність власних енергоресурсів та ефективність енергетичної політики держави. Зовнішні фактори включають ситуацію на світових енергетичних ринках, геополітичні ризики, міжнародні зобов'язання держави у сфері енергетики та екології, а також діяльність транснаціональних енергетичних компаній.

Автор підкреслює, що успішна реалізація енергетичної дипломатії вимагає тісної координації між різними державними органами, зокрема міністерствами закордонних справ, енергетики, економіки та екології, а також співпраці з національними енергетичними компаніями, науковими установами та громадськими організаціями. Важливим елементом енергетичної дипломатії є також інформаційна підтримка, яка включає поширення об'єктивної інформації про національну енергетичну політику, досягнення у сфері енергетики та екології, а також про інвестиційні можливості в енергетичному секторі держави.

Отже, за визначенням Г. Башнянина, енергетична дипломатія є комплексним та багатогранним інструментом зовнішньої політики держави, спрямованим на забезпечення її енергетичної безпеки, стійкого економічного розвитку та підвищення міжнародного авторитету. Вона вимагає системного підходу, врахування широкого спектру внутрішніх та зовнішніх факторів, а також тісної координації між різними учасниками енергетичної політики.

У статті «Енергодипломатія як важливий інструмент управління процесами формування і гарантування енергетичної безпеки держави» автори М. К. Бно-Айріян, Х. Гандір, С. Я. Кісь та В. П. Петренко досліджують поняття та сутність енергетичної дипломатії, підкреслюючи її критичну важливість для безпечного та поступального розвитку національної економіки. Вони зазначають, що терміни «енергетична дипломатія» та «енергодипломатія» ще не набули достатнього обґрунтування та визнання у науковому обігу в сфері економіки та управління національним господарством. Традиційна дипломатична діяльність сьогодні трансформується у різноманітні сучасні форми, серед яких енергетична дипломатія займає особливо важливе місце. Професійна та якісна реалізація енергетичної дипломатії є критично важливою для безпечного та поступального розвитку будь-якої національної економіки. У зв'язку з цим, дослідження в напрямку удосконалення управління процесами енергетичної дипломатії з метою підвищення її результативності та ефективності є актуальними та потрібними [5, с. 8-10]

Автори наводять визначення енергетичної дипломатії, запропоноване у книзі «Глобальне управління енергетикою: нові правила гри» (2010), де під цим терміном розуміється «використання зовнішньої політики для забезпечення доступу до постачання енергії за кордоном та сприяння співпраці (головним чином двосторонній, тобто між двома урядами) в енергетичному секторі». Вони також зазначають, що на даний час цей термін широко використовується в процесах аналізу та оцінки стану стосунків учасників і сценаріїв розвитку як глобального, так і регіональних енергетичних ринків [5, с. 10–11.]

В Україні енергетична дипломатія є темою розмов і публікацій головним чином для політиків, аналітиків-експертів, політологів і журналістів, за майже повного мовчання наукового середовища. До останнього часу більшість вітчизняної наукової аналітики присвячувалась тільки вивченню досвіду енергодипломатії РФ, ЄС та інших країн. Майже виключенням були наукові публікації на тематику активної української енергетичної дипломатії, а також аналітичні огляди, якими держава Україна уже визначається як суб'єкт

діяльності в сфері енергетичної дипломатії з формулюванням певних рекомендацій і завдань з удосконалення управління результатами реалізації цих процесів.

Автори підкреслюють, що енергетична дипломатія є обов'язковою складовою забезпечення ефективної і результативної роботи системи публічного управління національним господарством України і його енергетичним сектором на глобальному, регіональному і внутрішньому енергетичних ринках за наступними напрямками:

- стабільне енергоспоживання в країні і неперервна робота її енергосистеми;
- проактивне реагування на зовнішні загрози і виклики в енергетичній сфері;
- залучення необхідних для розвитку національної енергетичної галузі і внутрішнього енергетичного ринку ресурсів;
- інтеграція внутрішнього енергетичного ринку з регіональними і глобальним енергоринками, активної присутності України на цих ринках;
- активна промоція економічних інтересів України завдяки успішній реалізації спільних енергетичних проектів за кордоном;
- активна позиція України в міжнародних організаціях;
- макроекономічне вирівнювання;

Підготовка і розвиток людських ресурсів енергетичних галузей національного господарства і, особливо, кваліфікованих кадрів в сфері енергодипломатії [5, с. 10–11.]

Отже, енергетична дипломатія, за визначенням авторів, є важливим інструментом управління процесами формування і гарантування енергетичної безпеки держави, що вимагає системного підходу та тісної координації між різними учасниками енергетичної політики.

У статті О. А. Єрмоленко «Основні інструменти державного регулювання в енергетичній галузі України» розглядаються різні аспекти державного впливу на енергетичний сектор країни. Хоча автор не надає прямого визначення поняття

«енергетична дипломатія», аналіз інструментів державного регулювання дозволяє зрозуміти сутність цього явища та його роль у забезпеченні енергетичної безпеки держави.

Енергетична дипломатія, як складова державної політики, спрямована на встановлення та підтримку міжнародних відносин у сфері енергетики з метою забезпечення національних інтересів. Вона включає комплекс заходів, спрямованих на забезпечення стабільного постачання енергоресурсів, диверсифікацію джерел енергії, залучення іноземних інвестицій та технологій, а також інтеграцію національної енергетичної системи до міжнародних ринків. О. Єрмоленко підкреслює важливість державного регулювання в енергетичній галузі, зазначаючи, що воно здійснюється через систему організаційно-правових та економічних інструментів, які забезпечують ефективне функціонування енергетичного сектору та його розвиток. До таких інструментів належать ліцензування, тарифне регулювання, встановлення квот, стандартизація, сертифікація, а також заходи стимулювання енергозбереження та використання відновлюваних джерел енергії.

У контексті енергетичної дипломатії, державне регулювання відіграє ключову роль у формуванні сприятливого інвестиційного клімату, що є важливим для залучення міжнародних партнерів та інтеграції до світових енергетичних ринків. Зокрема, встановлення прозорих та передбачуваних правил гри, забезпечення рівних умов для всіх учасників ринку, а також дотримання міжнародних стандартів та зобов'язань сприяють підвищенню довіри з боку іноземних інвесторів та партнерів. О. Єрмоленко також звертає увагу на необхідність удосконалення нормативно-правової бази в енергетичній сфері, що є важливим елементом енергетичної дипломатії. Відповідність національного законодавства міжнародним стандартам та практикам сприяє інтеграції до європейського та світового енергетичного простору, що, у свою чергу, підвищує енергетичну безпеку держави.

Отже, хоча О. Єрмоленко не надає прямого визначення енергетичної дипломатії, аналіз інструментів державного регулювання в енергетичній галузі

дозволяє зрозуміти її сутність як комплексу заходів, спрямованих на забезпечення національних інтересів у сфері енергетики через встановлення та підтримку міжнародних відносин, інтеграцію до світових енергетичних ринків та залучення іноземних інвестицій [20, с. 9-15].

У статті Н. Кацер-Бучковської «Енергетична дипломатія: не дозволити себе обійти» [28] розглядається поняття та сутність енергетичної дипломатії як ключового інструменту забезпечення національних інтересів у сфері енергетики. Авторка підкреслює, що енергетична дипломатія є невід'ємною складовою зовнішньої політики держави, спрямованою на забезпечення енергетичної безпеки та зміцнення позицій країни на міжнародній арені.

Н. Кацер-Бучковська зазначає, що енергетична дипломатія охоплює комплекс заходів, спрямованих на встановлення та підтримку взаємовигідних відносин з іншими державами та міжнародними організаціями у сфері енергетики. Це включає участь у міжнародних енергетичних проектах, переговори щодо постачання та транзиту енергоресурсів, а також просування національних інтересів у глобальних енергетичних ініціативах.

Авторка підкреслює важливість активної позиції держави у міжнародних енергетичних відносинах, зазначаючи, що пасивність або відсутність чіткої стратегії може призвести до втрати впливу та залежності від зовнішніх факторів. Вона наголошує на необхідності формування чіткої та послідовної енергетичної політики, яка б враховувала як внутрішні потреби країни, так і глобальні тенденції у сфері енергетики.

Н. Кацер-Бучковська також звертає увагу на роль енергетичної дипломатії у контексті інтеграції України до європейського енергетичного простору. Вона підкреслює, що активна участь у європейських енергетичних ініціативах та проектах сприяє зміцненню енергетичної безпеки країни та підвищенню її авторитету на міжнародній арені.

Отже, за визначенням Н. Кацер-Бучковської, енергетична дипломатія є комплексом заходів зовнішньої політики держави, спрямованих на забезпечення національних інтересів у сфері енергетики через встановлення та підтримку

взаємовигідних міжнародних відносин, участь у глобальних енергетичних проектах та ініціативах, а також просування національних інтересів у міжнародних енергетичних структурах [28].

Зарубіжні науковці також приділяли значну увагу вивченню енергетичної дипломатії. Хайюнь Ван та Цінхуа Сюй у своїй книзі "An Introduction to Energy Diplomacy: China's Perspective" аналізують міжнародні енергетичні відносини та стратегії Китаю в цій сфері. Автори підкреслюють важливість енергетичної дипломатії у забезпеченні національної безпеки та сталого економічного зростання. Вони розглядають базові теорії та новітні підходи, що робить цю роботу значним внеском у світову науку [85].

Дослідники у статті «Negotiating Energy Diplomacy and Its Relationship with Foreign Policy and National Security» розглядають енергетичну дипломатію як комбінацію дипломатичних методів, що використовуються для максимізації енергетичних інтересів держави. У роботі аналізується взаємозв'язок між енергетичною дипломатією, зовнішньою політикою та національною безпекою, що дозволяє глибше зрозуміти її роль у глобальному контексті [58].

У звіті «Energy Diplomacy Beyond Pipelines: Navigating Risks and Opportunities» автори Пітер де Поус, Фелікс Гайльман та Ліза Фішер досліджують поняття та сутність енергетичної дипломатії в контексті сучасних глобальних викликів та переходу до чистої енергетики. Вони підкреслюють, що традиційні підходи до енергетичної дипломатії, зосереджені на забезпеченні постачання викопних видів палива, потребують переосмислення у зв'язку з амбітними кліматичними цілями Європейського Союзу та глобальними тенденціями декарбонізації [62].

Автори зазначають, що енергетична дипломатія охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на забезпечення енергетичної безпеки та досягнення кліматичних цілей через міжнародне співробітництво. Це включає не лише традиційні аспекти, такі як забезпечення стабільного постачання енергоресурсів, але й розвиток нових енергетичних альянсів, сприяння інвестиціям у

відновлювані джерела енергії та створення стійких ланцюгів постачання для чистих технологій [62]

У звіті підкреслюється, що перехід до чистої енергетики змінює геополітичний ландшафт, створюючи нові можливості та ризики для країн. Зокрема, зменшення залежності від імпорту викопних видів палива може посилити енергетичну незалежність, але водночас вимагає активної дипломатичної роботи для забезпечення доступу до критично важливих матеріалів та технологій, необхідних для відновлюваної енергетики [62]

Автори також наголошують на важливості адаптації інституційних структур та розвитку нових компетенцій для ефективної реалізації енергетичної дипломатії в умовах змін. Це включає посилення координації між різними рівнями уряду, залучення приватного сектору та громадянського суспільства, а також активну участь у міжнародних форумах та ініціативах, спрямованих на боротьбу зі зміною клімату та розвиток чистої енергетики [62]

Отже, за визначенням де Поуса, Гайльмана та Фішер, енергетична дипломатія є комплексом заходів зовнішньої політики, спрямованих на забезпечення національних інтересів у сфері енергетики через міжнародне співробітництво, розвиток нових альянсів та адаптацію до глобальних тенденцій декарбонізації. Вона передбачає проактивний підхід до формування енергетичної політики, який враховує як внутрішні потреби країни, так і зовнішні виклики та можливості, пов'язані з переходом до стійкої енергетичної системи [62]

У статті П. Заршенаса «Оглядове дослідження енергетичної дипломатії та енергетичної економіки як двох крил розвитку» розглядається поняття та сутність енергетичної дипломатії як важливого інструменту міжнародних відносин, тісно пов'язаного із зовнішньою політикою та національною безпекою, зокрема енергетичною безпекою. Автор зазначає, що енергетична дипломатія є формою дипломатії та підгалуззю міжнародних відносин, яка зосереджується на забезпеченні енергетичних потреб держави через міжнародне співробітництво та зовнішньополітичні заходи.

П. Заршенас підкреслює, що енергетична дипломатія виникла в першій половині XX століття, а термін набув поширення під час другої нафтової кризи, коли використовувався для опису дій ОПЕК та прагнення США до енергетичної незалежності. Відтоді енергетична дипломатія зосереджувалася на забезпеченні безпеки енергопостачання, переважно викопних видів палива, а також ядерної та, дедалі більше, стійкої енергії на рівні окремих країн або блоків.

Автор зазначає, що енергетична дипломатія охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на забезпечення енергетичної безпеки та досягнення національних інтересів у сфері енергетики. Це включає участь у міжнародних енергетичних проектах, переговори щодо постачання та транзиту енергоресурсів, а також просування національних інтересів у глобальних енергетичних ініціативах. П. Заршенас підкреслює, що енергетична дипломатія тісно пов'язана з енергетичною економікою, оскільки ефективне управління енергетичними ресурсами та міжнародними відносинами у цій сфері сприяє економічному розвитку держави.

Отже, за визначенням П. Заршенаса, енергетична дипломатія є формою дипломатії та підгалуззю міжнародних відносин, яка зосереджується на забезпеченні енергетичних потреб держави через міжнародне співробітництво та зовнішньополітичні заходи. Вона тісно пов'язана із зовнішньою політикою та національною безпекою, зокрема енергетичною безпекою, і охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на забезпечення енергетичної безпеки та досягнення національних інтересів у сфері енергетики [22]

Отже, енергетична дипломатія є багатограним явищем, що поєднує економічні, політичні та безпекові аспекти. Вона має значний потенціал у забезпеченні стабільності енергопостачання, формуванні стратегічних альянсів та впливі на міжнародні відносини. Дослідження як українських, так і зарубіжних науковців дозволяють більш комплексно зрозуміти її сутність, функції та перспективи розвитку.

1.2 Основні суб'єкти енергетичної дипломатії

Енергетична дипломатія є складним і багатовимірним процесом, що включає широкий спектр суб'єктів, кожен з яких виконує специфічні функції для досягнення національних енергетичних інтересів.

Головну роль в енергетичній дипломатії відіграють державні установи, такі як міністерства закордонних справ, енергетики, а також спеціалізовані агентства. Вони відповідають за формування і реалізацію стратегічних енергетичних цілей держави. Як зазначає Я. Турчин, ефективна співпраця між цими органами є необхідною для узгодження внутрішньої енергетичної політики з міжнародними зобов'язаннями [50]. Крім того, міністерства мають вирішальну роль у налагодженні міжурядових угод, які забезпечують диверсифікацію постачальників енергоносіїв та інвестиції в енергетичний сектор [61].

Важливими суб'єктами енергетичної дипломатії є міжнародні організації, такі як Європейський Союз, Енергетичне співтовариство, ОПЕК та інші. Наприклад, участь України в Енергетичному співтоваристві сприяє інтеграції до європейських енергетичних ринків і виконанню зобов'язань, визначених Угодою про асоціацію [61]. Як зазначається у дослідженні DiXi Group, ці організації слугують платформами для багатосторонніх переговорів і координації політики в енергетичній сфері [61]. У свою чергу, Ван, Х., Сюй, К наголошують на тому, що Китай активно використовує міжнародні організації для просування своїх енергетичних інтересів [87].

На сучасному етапі важливу роль в енергетичній дипломатії відіграють транснаціональні корпорації та національні енергетичні компанії. Як наголошується у статті "Negotiating Energy Diplomacy" [58], приватний сектор виступає не лише як виконавець державної політики, але і як активний гравець у переговорах, укладанні контрактів та інвестиційних проектах. Енергетичні компанії часто мають більше ресурсів і досвіду для реалізації великих інфраструктурних проектів, ніж державні установи.

Енергетична дипломатія також спирається на аналітичну підтримку експертних спільнот, аналітичних центрів і неурядових організацій. DiXi Group [61] підкреслює, що ці суб'єкти забезпечують незалежний аналіз і розробку рекомендацій для формування ефективної енергетичної політики. Крім того, вони відіграють роль у популяризації прозорості та підзвітності енергетичного сектору, що є критично важливим для залучення інвестицій та забезпечення довіри міжнародних партнерів.

Посольства та консульства держави також є важливими суб'єктами енергетичної дипломатії. Дипломатичні представництва виконують функцію просування національних енергетичних інтересів за кордоном. Вони сприяють укладанню міжнародних угод, налагодженню контактів з ключовими гравцями енергетичного ринку і забезпечують представлення інтересів держави на міжнародних форумах.

У статті О. Коломицевої та С. Мильніченка «Основні напрями регіональної енергетичної політики» розглядаються ключові суб'єкти, які відіграють важливу роль у формуванні та реалізації енергетичної дипломатії на регіональному рівні. Автори підкреслюють, що ефективна енергетична дипломатія потребує взаємодії між різними рівнями влади, приватним сектором та громадськими організаціями.

Дослідники зазначають, що національні та регіональні органи влади є основними суб'єктами енергетичної дипломатії. Вони відповідають за розробку та впровадження енергетичної політики, встановлення нормативно-правової бази та забезпечення контролю за її дотриманням. На регіональному рівні місцеві органи влади відіграють ключову роль у реалізації національних енергетичних стратегій, адаптуючи їх до специфіки та потреб конкретного регіону.

Автори підкреслюють важливість участі приватних компаній у процесах енергетичної дипломатії. Енергетичні компанії, інвестори та підприємства, що займаються виробництвом, транспортуванням та споживанням енергії, є важливими гравцями на енергетичному ринку. Їхня співпраця з державними органами та між собою сприяє розвитку інновацій, підвищенню ефективності та забезпеченню енергетичної безпеки. Неурядові організації, дослідницькі

інститути та університети також є важливими суб'єктами енергетичної дипломатії. Вони сприяють підвищенню обізнаності громадськості щодо енергетичних питань, проводять дослідження та надають експертні рекомендації для вдосконалення енергетичної політики.

Автори підкреслюють роль міжнародних організацій, таких як Європейський Союз, Світовий банк та інші, у підтримці та фінансуванні енергетичних проектів на регіональному рівні. Вони надають технічну та фінансову допомогу, сприяють обміну досвідом та впровадженню передових практик у сфері енергетики.

Отже, за висновками Коломицевої та Мильніченка, ефективна енергетична дипломатія на регіональному рівні вимагає тісної співпраці між державними органами влади, приватним сектором, громадськими організаціями, науковими установами та міжнародними партнерами. Координація дій та спільні зусилля цих суб'єктів сприяють забезпеченню енергетичної безпеки, сталого розвитку та підвищенню конкурентоспроможності регіону [32, с. 20–26].

У статті В. Лимара «Концептуальні моделі тристоронньої енергетичної дипломатії» розглядаються ключові суб'єкти, які беруть участь у процесах енергетичної дипломатії, особливо в контексті тристоронніх відносин. Автор аналізує різні моделі взаємодії між державами та визначає основних акторів, що впливають на формування енергетичної політики та забезпечення енергетичної безпеки.

Країна-постачальник. За В. Лимарем, ця модель базується на ринковому підході до енергетичної політики, де державне втручання є мінімальним. Країна-постачальник орієнтується на багатосторонні моделі енергетичної дипломатії, активно взаємодіючи з різними державами та міжнародними організаціями для забезпечення стабільного експорту енергоресурсів. Прикладом такої країни може бути держава, яка володіє значними запасами нафти чи газу і прагне максимально інтегруватися у світовий енергетичний ринок.

Країна-каталізатор. Ця модель підкреслює поєднання ринкових механізмів з активним державним втручанням. Держава виступає як стратегічний гравець,

приймаючи ключові рішення в умовах лібералізованого ринку. Країна-каталізатор активно залучена в мережеву модель енергетичної дипломатії, сприяючи співпраці між різними суб'єктами та ініціюючи нові партнерства. Такі країни можуть виступати посередниками або ініціаторами міжнародних енергетичних проектів, забезпечуючи координацію між постачальниками та споживачами енергії.

Країна-партнер. В. Лимар також розглядає моделі конкурентної та кооперативної країни-партнера. У конкурентній моделі країна прагне забезпечити власну енергетичну безпеку через диверсифікацію джерел постачання та розвиток внутрішніх ресурсів, водночас конкуруючи з іншими державами за доступ до енергоресурсів. У кооперативній моделі країна активно співпрацює з іншими державами, створюючи альянси та партнерства для спільного забезпечення енергетичної безпеки. Ці моделі відображають специфіку європейської політики в сфері енергетичної безпеки, де країни обирають між конкуренцією та співпрацею залежно від національних інтересів та зовнішніх обставин.

Отже, за В.Лимарем, основними суб'єктами енергетичної дипломатії є країни-постачальники, країни-каталізатори та країни-партнери, кожна з яких відіграє специфічну роль у міжнародних енергетичних відносинах. Їхня взаємодія визначає характер та напрямки розвитку енергетичної дипломатії, впливаючи на глобальну енергетичну безпеку та стабільність [37].

У статті О. Суходолі «Геополітичні та економічні пріоритети енергетичної безпеки України» розглядаються ключові суб'єкти, які відіграють важливу роль у формуванні та реалізації енергетичної дипломатії держави. Автор підкреслює, що забезпечення енергетичної безпеки України потребує скоординованих зусиль різних акторів на національному та міжнародному рівнях.

О. Суходоля зазначає, що центральні органи виконавчої влади, зокрема Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, відіграють провідну роль у розробці та реалізації енергетичної політики. Вони відповідають за формування стратегічних напрямків розвитку енергетичного сектору,

встановлення нормативно-правової бази та забезпечення контролю за її дотриманням. Крім того, дипломатичні установи, такі як Міністерство закордонних справ, беруть участь у міжнародних переговорах та укладанні угод, спрямованих на забезпечення енергетичної безпеки країни.

Автор підкреслює важливість участі державних та приватних енергетичних компаній у процесах енергетичної дипломатії. Такі компанії, як НАК «Нафтогаз України» та ДП "НАЕК «Енергоатом», не лише забезпечують внутрішні потреби країни в енергоресурсах, але й виступають активними гравцями на міжнародному ринку. Вони беруть участь у міжнародних проектах, укладають контракти на постачання та транзит енергоносіїв, а також співпрацюють з іноземними партнерами у сфері інвестицій та технологій.

О. Суходоля зазначає, що міжнародні організації, такі як Європейський Союз, Міжнародне енергетичне агентство та Енергетичне Співтовариство, відіграють важливу роль у формуванні глобальної енергетичної політики та встановленні стандартів. Україна, будучи членом або партнером цих організацій, бере участь у розробці спільних ініціатив та програм, спрямованих на підвищення енергетичної безпеки. Крім того, міжнародні фінансові інституції, такі як Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку, надають фінансову та технічну підтримку енергетичним проектам в Україні, сприяючи модернізації інфраструктури та впровадженню новітніх технологій.

Автор підкреслює роль громадських організацій, аналітичних центрів та науково-дослідних інститутів у процесах енергетичної дипломатії. Вони здійснюють незалежний аналіз енергетичної політики, розробляють рекомендації для органів влади та інформують громадськість про актуальні питання енергетичної безпеки. Такі організації сприяють підвищенню прозорості та підзвітності у сфері енергетики, а також забезпечують платформу для діалогу між різними зацікавленими сторонами.

О. Суходоля зазначає, що двосторонні та багатосторонні партнерства з іншими державами є ключовими елементами енергетичної дипломатії України. Співпраця з країнами Європейського Союзу, США, Китаєм та іншими

державами дозволяє Україні диверсифікувати джерела постачання енергоресурсів, залучати інвестиції та обмінюватися передовим досвідом у сфері енергетики. Міжнародні донори надають гранти та технічну допомогу для реалізації проектів, спрямованих на підвищення енергоефективності та розвиток відновлюваних джерел енергії.

Отже, за висновками О. М. Суходолі, ефективна енергетична дипломатія України базується на взаємодії державних органів влади, національних енергетичних компаній, міжнародних організацій, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Координація зусиль цих суб'єктів сприяє зміцненню енергетичної безпеки держави та її інтеграції у світовий енергетичний простір [47, с. 42–52]

Основні суб'єкти енергетичної дипломатії охоплюють широкий спектр державних, міжнародних і приватних структур, кожна з яких робить свій внесок у забезпечення енергетичних інтересів держави. Як свідчать дослідження, ефективна координація між цими суб'єктами є критично важливою для реалізації національної енергетичної політики, зміцнення енергетичної безпеки та інтеграції до міжнародних ринків.

1.3 Міжнародно-правові основи енергетичних відносин

Енергетичні відносини є невід'ємною складовою міжнародної співпраці, оскільки енергоресурси відіграють ключову роль у забезпеченні економічної стабільності, національної безпеки та сталого розвитку держав. В умовах глобалізації та зростаючої залежності від енергетичних ресурсів міжнародне енергетичне право стало важливим механізмом регулювання відносин між країнами. Його основна мета – створення прозорих, справедливих та ефективних правових норм, які сприяють безперервному постачанню енергії, захисту інвестицій, розвитку відновлюваних джерел енергії та забезпеченню екологічної безпеки.

Значущість міжнародно-правового регулювання у сфері енергетики зростає на тлі геополітичних викликів, зокрема енергетичних криз, санкційних обмежень та необхідності переходу до низьковуглецевої економіки. У зв'язку з цим міжнародне енергетичне право базується на низці принципів, таких як суверенітет держав над природними ресурсами, свобода транзиту енергоресурсів, рівний доступ до енергетичних ринків та охорона навколишнього середовища. Крім того, міжнародні організації, такі як Міжнародне енергетичне агентство (МЕА), Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК) та Енергетичне співтовариство, відіграють значну роль у координації міжнародних зусиль для досягнення енергетичної безпеки та сталого розвитку.

У статті О. Когут-Ференс «Глобальні аспекти регулювання функціонування світового енергетичного ринку» розглядаються міжнародно-правові основи енергетичних відносин, які забезпечують правове регулювання та координацію між державами у сфері енергетики. Автор підкреслює, що ефективне функціонування світового енергетичного ринку можливе лише за умови наявності чітких міжнародно-правових механізмів, які встановлюють правила поведінки для всіх учасників ринку.

О. Когут-Ференс зазначає, що ключовими елементами міжнародно-правового регулювання енергетичних відносин є багатосторонні та двосторонні договори, які визначають права та обов'язки держав у сфері видобутку, транспортування та споживання енергоресурсів. Прикладом такого договору є Енергетична хартія, яка встановлює принципи співпраці між державами у сфері енергетики, включаючи забезпечення транзиту енергоресурсів та захист інвестицій.

Автор підкреслює роль міжнародних організацій у формуванні та впровадженні правових норм у сфері енергетики. Зокрема, Міжнародне енергетичне агентство (МЕА) та Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК) відіграють важливу роль у координації політики держав-членів, встановленні стандартів та забезпеченні стабільності на світовому енергетичному ринку.

О. Когут-Ференс звертає увагу на значення регіональних інтеграційних об'єднань, таких як Європейський Союз, які розробляють власні правові механізми для регулювання енергетичних відносин між державами-членами. ЄС, наприклад, впровадив Третій енергетичний пакет, який спрямований на лібералізацію енергетичного ринку, забезпечення конкуренції та захист прав споживачів.

Автор зазначає, що для вирішення спорів у сфері енергетики використовуються міжнародні судові та арбітражні механізми, такі як Міжнародний арбітражний суд при Міжнародній торговій палаті. Ці інституції забезпечують неупереджений розгляд конфліктів між державами та компаніями, що сприяє підтриманню стабільності та передбачуваності на енергетичному ринку.

О. Когут-Ференс підкреслює важливість дотримання загальновизнаних принципів міжнародного права у сфері енергетики, таких як суверенітет держав над власними природними ресурсами, свобода транзиту, недискримінація та взаємна вигода. Дотримання цих принципів сприяє зміцненню довіри між державами та забезпечує справедливий розподіл вигод від використання енергоресурсів.

Отже, за висновками О. Когут-Ференс, міжнародно-правові основи енергетичних відносин складаються з комплексної системи договорів, організацій, принципів та механізмів вирішення спорів, які разом забезпечують ефективне та справедливе функціонування світового енергетичного ринку. Дотримання цих правових рамок є ключовим для забезпечення стабільності, безпеки та сталого розвитку у сфері енергетики на глобальному рівні [31].

У статті В. Грачука «Правове регулювання енергетичних правовідносин в Україні в контексті сталого розвитку» [12] розглядаються міжнародно-правові основи енергетичних відносин України, особливо в аспекті її зобов'язань у рамках європейської інтеграції та виконання Цілей сталого розвитку ООН. Автор підкреслює, що ефективне функціонування енергетичного сектору України

значною мірою залежить від адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів та практик.

В. Грачук зазначає, що Україна, прагнучи інтеграції до європейського співтовариства, зобов'язана адаптувати своє законодавство до міжнародних стандартів, зокрема вимог Європейського зеленого курсу (EU Green Deal). Це передбачає впровадження європейських стандартів у сфері енергетики, що сприяє трансформації енергетичної політики України та наближенню її до європейських норм і практик. Зокрема, правове регулювання відновлюваних джерел енергії та енергозбереження є пріоритетними напрямками в межах сталого розвитку.

Автор підкреслює, що впровадження європейських стандартів сприяє трансформації енергетичної політики України. Зокрема, правове регулювання відновлюваних джерел енергії та енергозбереження є пріоритетними напрямками в межах сталого розвитку. Це вимагає від України не лише адаптації національного законодавства, але й активної участі у міжнародних ініціативах та програмах, спрямованих на підвищення енергоефективності та розвиток відновлюваних джерел енергії.

В. Грачук також звертає увагу на роль міжнародних організацій у формуванні правових основ енергетичних відносин. Зокрема, участь України в Енергетичному Співтоваристві сприяє гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами та забезпечує платформу для співпраці у сфері енергетики. Крім того, виконання зобов'язань у рамках Цілей сталого розвитку ООН вимагає від України впровадження міжнародних стандартів у сфері енергетики та сталого розвитку.

Автор зазначає, що чинне законодавство України здебільшого орієнтоване на традиційні джерела енергії, що створює перешкоди для розвитку відновлюваної енергетики. Однак впровадження європейських стандартів сприяє трансформації енергетичної політики. Зокрема, правове регулювання відновлюваних джерел енергії та енергозбереження є пріоритетними напрямками в межах сталого розвитку. Це вимагає від України не лише адаптації

національного законодавства, але й активної участі у міжнародних ініціативах та програмах, спрямованих на підвищення енергоефективності та розвиток відновлюваних джерел енергії.

За висновками В. Грачука, міжнародно-правові основи енергетичних відносин України базуються на її зобов'язаннях у рамках європейської інтеграції та виконання міжнародних стандартів у сфері сталого розвитку. Адаптація національного законодавства до цих стандартів є ключовим фактором для забезпечення ефективного та сталого розвитку енергетичного сектору України [12].

У дослідженні А. Йонушки «Європейський Союз й Україна: співпраця з метою зміцнення енергетичної безпеки» розглядаються міжнародно-правові основи енергетичних відносин між ЄС та Україною, а також механізми співпраці, спрямовані на забезпечення енергетичної безпеки в регіоні.

Автор підкреслює, що одним із ключових міжнародно-правових інструментів, який регулює енергетичні відносини між ЄС та Україною, є Договір до Енергетичної хартії. Цей договір встановлює правові рамки для транзиту енергоресурсів, інвестицій та торгівлі в енергетичному секторі. Україна є членом Енергетичного співтовариства, що зобов'язує її адаптувати національне законодавство до норм ЄС у сфері енергетики, сприяючи інтеграції енергетичних ринків та підвищенню енергетичної безпеки.

А. Йонушка зазначає, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС, підписана у 2014 році, містить положення, спрямовані на поглиблення співпраці в енергетичній сфері. Зокрема, вона передбачає поступову інтеграцію енергетичних ринків, підвищення енергоефективності, розвиток відновлюваних джерел енергії та забезпечення безпеки постачання енергоресурсів. Це створює правові підстави для гармонізації українського енергетичного законодавства з європейськими стандартами.

Автор звертає увагу на те, що Україна взяла на себе зобов'язання впровадити положення Третього енергетичного пакета ЄС, який спрямований на лібералізацію енергетичних ринків, забезпечення конкуренції та захист прав

споживачів. Це включає розділення діяльності з видобутку, транспортування та постачання енергоресурсів, створення незалежних регуляторних органів та забезпечення недискримінаційного доступу до енергетичної інфраструктури.

А. Йонушка підкреслює важливість спільних проектів між ЄС та Україною, спрямованих на модернізацію енергетичної інфраструктури та підвищення енергетичної безпеки. Прикладом є проекти з реверсного постачання газу з Європи до України, що дозволяє диверсифікувати джерела постачання та зменшити залежність від одного постачальника. Також реалізуються ініціативи щодо підвищення енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії, що сприяє сталому розвитку енергетичного сектору.

Автор зазначає, що, незважаючи на досягнутий прогрес, існують значні виклики у сфері енергетичної співпраці між ЄС та Україною. Це включає необхідність повної імплементації прийнятих зобов'язань, боротьбу з корупцією, забезпечення прозорості та передбачуваності в енергетичному секторі. Проте, тісна співпраця та підтримка з боку ЄС створюють можливості для подальшого зміцнення енергетичної безпеки та інтеграції України до європейського енергетичного простору [26].

Отже за висновками А. Йонушки, міжнародно-правові основи енергетичних відносин між ЄС та Україною базуються на низці договорів, угод та спільних ініціатив, спрямованих на інтеграцію енергетичних ринків, забезпечення безпеки постачання та сталий розвиток енергетичного сектору. Ефективна реалізація цих механізмів є ключовою для зміцнення енергетичної безпеки як України, так і Європейського Союзу.

У монографії Н. Камінської та Б. Остудімова «Забезпечення енергетичної безпеки: теоретичні, міжнародно-правові та конституційно-правові засади» розглядаються міжнародно-правові основи енергетичних відносин, які є фундаментом для формування національних політик у сфері енергетичної безпеки. Автори підкреслюють, що ефективне забезпечення енергетичної безпеки держави неможливе без врахування міжнародних правових норм та стандартів, які регулюють відносини між країнами у цій сфері.

Дослідники зазначають, що міжнародно-правові стандарти у сфері енергетичної безпеки формуються на основі багатосторонніх та двосторонніх договорів, угод, а також актів міжнародних організацій. Зокрема, вони звертають увагу на Енергетичну хартію, яка встановлює принципи співпраці між державами у сфері енергетики, включаючи забезпечення транзиту енергоресурсів, захист інвестицій та сприяння енергоефективності. Автори підкреслюють, що участь України у цій хартії сприяє інтеграції національного енергетичного ринку до світового та забезпеченню прозорості і передбачуваності у відносинах з іншими державами.

У монографії наголошується на важливості міжнародних організацій у формуванні та впровадженні правових норм у сфері енергетичної безпеки. Зокрема, Міжнародне енергетичне агентство (МЕА) відіграє ключову роль у зборі та аналізі даних про світові енергетичні ринки, розробці рекомендацій для урядів та сприянні міжнародній співпраці у сфері енергетики. Автори зазначають, що співпраця з МЕА дозволяє Україні отримувати доступ до передового досвіду та найкращих практик у сфері енергетичної безпеки.

Науковці детально аналізують європейські підходи до забезпечення енергетичної безпеки, зокрема, політику Європейського Союзу у цій сфері. Вони підкреслюють, що ЄС розробив комплексну стратегію енергетичної безпеки, яка включає диверсифікацію джерел та маршрутів постачання енергії, розвиток внутрішнього енергетичного ринку, підвищення енергоефективності та перехід до відновлюваних джерел енергії. Автори зазначають, що інтеграція України до європейського енергетичного простору вимагає адаптації національного законодавства до норм ЄС та впровадження європейських стандартів у сфері енергетики.

Автори також звертають увагу на важливість міжнародно-правових механізмів вирішення спорів у сфері енергетичних відносин. Вони зазначають, що такі механізми, як арбітражні суди та спеціалізовані трибунали, дозволяють ефективно вирішувати конфлікти між державами та іншими суб'єктами

міжнародного права у сфері енергетики. Це сприяє забезпеченню стабільності та передбачуваності у міжнародних енергетичних відносинах.

Науковці роблять висновок, що для забезпечення енергетичної безпеки України необхідно активно інтегруватися у міжнародно-правовий простір, адаптувати національне законодавство до міжнародних стандартів та забезпечити ефективне впровадження міжнародно-правових норм у сфері енергетики. Вони рекомендують посилити співпрацю з міжнародними організаціями, такими як МЕА та ЄС, а також удосконалити національні механізми забезпечення енергетичної безпеки з урахуванням міжнародного досвіду та передових практик.

Отже, монографія надає ґрунтовний аналіз міжнародно-правових основ енергетичних відносин та їх значення для забезпечення енергетичної безпеки України, підкреслюючи важливість інтеграції до міжнародного правового простору та адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів [27, с. 81].

У статті О. Селезньової «Міжнародна енергетична безпека: політичний концепт» розглядаються міжнародно-правові основи енергетичних відносин, акцентуючи увагу на необхідності створення всеосяжного міжнародного політико-правового документа, який би враховував багатогранні аспекти глобальної енергетичної співпраці та збалансовано відображав інтереси основних гравців енергетичного ринку.

Авторка зазначає, що на сьогоднішній день існують кілька систем, які частково регулюють певні аспекти відносин між групами країн у сфері енергетики. Зокрема, вона звертає увагу на чинні двосторонні та багатосторонні юридично зобов'язуючі норми, які, однак, виявилися нездатними запобігати конфліктним ситуаціям. Це підкреслює необхідність радикального вдосконалення правової основи світової торгівлі енергетичними ресурсами.

Авторка підсумовує, що існує потреба у створенні міжнародної правової системи регулювання енергетичних ринків, яка базуватиметься на правилах міжнародної торгівлі. Ця система повинна відповідати всім національним

правовим системам, включаючи систему, створену органами ЄС. Вона має забезпечити стабільність, передбачуваність та ефективність у сфері міжнародних енергетичних відносин.

О. Селезньова наголошує на важливості розробки нового міжнародного політико-правового документа, який би враховував інтереси всіх учасників енергетичного ринку та забезпечував ефективне регулювання глобальної енергетичної співпраці. Вона підкреслює, що чинні правові механізми є недостатніми для запобігання конфліктам у цій сфері, що вимагає радикального вдосконалення правової бази світової торгівлі енергетичними ресурсами [44].

Отже, стаття О. Селезньової акцентує увагу на необхідності створення всеосяжної міжнародної правової системи, яка б забезпечувала баланс інтересів країн-експортерів, імпортерів та транзитерів енергоресурсів, сприяючи стабільності та безпеці у сфері міжнародних енергетичних відносин.

У статті В. Б. Гдичинського «Міжнародний енергетичний правопорядок: до постановки науково-теоретичної і практичної проблематики» розглядаються міжнародно-правові основи енергетичних відносин, акцентуючи увагу на необхідності глибокого теоретичного аналізу та практичного вдосконалення правового регулювання у цій сфері.

Автор зазначає, що на початку ХХІ століття активізувалися міжнародні та національні ініціативи, спрямовані на забезпечення сталого та збалансованого розвитку. Це призвело до появи низки актів міжнародних організацій та суттєвого оновлення національного законодавства в енергетичній сфері. Проте феномен міжнародного енергетичного правопорядку залишається недостатньо вивченим, особливо щодо його теоретичних і практичних аспектів.

В. Гдичинський ставить за мету вивчення теоретичних засад, передумов і закономірностей концептуалізації міжнародного енергетичного правопорядку, а також обґрунтування актуальних теоретичних і практичних аспектів, що посилюють його роль і значення. Для досягнення цієї мети автор використовує різноманітні методи дослідження, включаючи діалектичний, гносеологічний, аксіологічний, порівняльно-правовий та інші.

У контексті інтеграції та глобалізації виникає потреба дослідження стану міжнародного правопорядку загалом та енергетичного правопорядку зокрема. Автор відзначає наявність динаміки міжнародно-правового регулювання, проте вказує на існування прогалин та певного відставання такого регулювання в енергетичній сфері. Серед проблем виділяються питання ефективності міжнародного енергетичного правопорядку та дієвості його гарантій.

В. Гдичинський підкреслює важливість детального вивчення поняття та природи міжнародного енергетичного правопорядку, його сутнісних ознак і характеристик, а також співвідношення з іншими видами міжнародного правопорядку. Він наголошує на потребі продовження ґрунтовних концептуальних досліджень у цьому напрямі з урахуванням теоретичної та практичної специфіки.

Автор пропонує розглядати міжнародний енергетичний правопорядок як фундаментальну комплексну складову сучасної системи міжнародно-правових відносин. Він обґрунтовує посилення його ролі та значення у сучасному світопорядку, особливо в умовах політико-правової та соціально-економічної нестабільності, збройних конфліктів та інших глобальних викликів [9].

Отже, В. Гдичинський акцентує увагу на необхідності поглибленого наукового аналізу та вдосконалення міжнародно-правових основ енергетичних відносин, що сприятиме забезпеченню стабільності та безпеки у глобальному енергетичному просторі.

У статті А. Кориневича «Міжнародне енергетичне право як нове явище у сучасному міжнародному праві» розглядаються міжнародно-правові основи енергетичних відносин, акцентуючи увагу на формуванні та розвитку міжнародного енергетичного права як самостійної галузі.

Автор зазначає, що міжнародне енергетичне право можна визначити як сукупність принципів та норм міжнародного права, які регулюють міждержавні відносини щодо використання, транспортування та збереження різних видів енергії та енергетичних ресурсів. Це включає питання видобутку, переробки, транспортування, розподілу та споживання енергії, а також охорони

навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку у сфері енергетики.

А. Кориневич підкреслює, що основними джерелами міжнародного енергетичного права є міжнародні договори, звичаї, загальні принципи права, рішення міжнародних організацій та судових інстанцій, а також доктрини провідних фахівців. Серед ключових міжнародних договорів автор виділяє Енергетичну хартію та Договір до Енергетичної хартії, які встановлюють правові рамки для співпраці між державами у сфері енергетики, включаючи питання інвестицій, транзиту та вирішення спорів.

Автор зазначає, що міжнародне енергетичне право базується на загальновизнаних принципах міжнародного права, таких як суверенна рівність держав, невтручання у внутрішні справи, співробітництво між державами та добросовісне виконання міжнародних зобов'язань. До специфічних принципів цієї галузі можна віднести забезпечення енергетичної безпеки, недискримінаційний доступ до енергетичних ринків, охорону навколишнього середовища та сприяння сталому розвитку.

А. Кориневич звертає увагу на роль міжнародних організацій у формуванні та розвитку міжнародного енергетичного права. Зокрема, він відзначає діяльність Міжнародного енергетичного агентства (МЕА), Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК), Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії (IRENA) та Енергетичного співтовариства. Ці організації сприяють координації політики держав-членів, розробці стандартів та рекомендацій, а також забезпечують платформу для обміну інформацією та досвідом у сфері енергетики.

Автор підкреслює, що міжнародне енергетичне право стикається з низкою викликів, пов'язаних із глобалізацією енергетичних ринків, зміною клімату, зростанням попиту на енергію та необхідністю забезпечення енергетичної безпеки. Він наголошує на важливості подальшого розвитку правових механізмів для регулювання нових форм енергетичної співпраці, впровадження

інноваційних технологій та забезпечення балансу між енергетичними потребами та охороною навколишнього середовища.

Отже, А. Кориневич у своїй статті аналізує міжнародно-правові основи енергетичних відносин, підкреслюючи формування міжнародного енергетичного права як самостійної галузі, що регулює комплексні питання співпраці держав у сфері енергетики на основі загальновизнаних принципів та норм міжнародного права [33].

Міжнародно-правові основи енергетичних відносин відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності глобального енергетичного ринку, регулюванні відносин між державами та формуванні механізмів розподілу ресурсів. Вони базуються на міжнародних договорах, угодах, принципах та діяльності міжнародних організацій, спрямованих на забезпечення правових рамок функціонування енергетичного сектора.

Одним із ключових міжнародних документів є Енергетична хартія, яка регулює транзит, інвестиції та торгівлю в енергетичному секторі. Вона встановлює правила захисту інвестицій та гарантує прозорість у відносинах між державами-учасниками. Україна є членом Енергетичного співтовариства, що передбачає адаптацію її законодавства до європейських норм та стандартів.

Угоди про асоціацію з Європейським Союзом також відіграють важливу роль у гармонізації українського енергетичного законодавства. Зокрема, Третій енергетичний пакет ЄС передбачає лібералізацію ринку, розділення функцій транспортування та постачання енергоресурсів, а також забезпечення вільного доступу до енергетичної інфраструктури.

Міжнародне енергетичне право ґрунтується на кількох фундаментальних принципах, які визначають правила та механізми регулювання енергетичних відносин між державами. Першим із них є принцип суверенітету держав над природними ресурсами, що означає право кожної країни самостійно розпоряджатися власними енергетичними ресурсами, визначати напрями їх використання та розподілу відповідно до національних інтересів.

Другий важливий принцип – свобода транзиту енергоресурсів, який забезпечує вільне переміщення енергетичних ресурсів через території держав без створення штучних бар'єрів чи обмежень. Це сприяє стабільності міжнародного енергетичного ринку та мінімізує ризики перебоїв у постачанні.

Наступний принцип – недискримінація та рівний доступ, що передбачає створення рівних умов для всіх учасників енергетичних ринків. Це означає, що жодна країна чи компанія не може отримувати невинновдані привілеї або, навпаки, зазнавати обмежень у доступі до енергетичних ресурсів чи інфраструктури.

Останнім, але не менш важливим принципом є охорона довкілля, яка передбачає впровадження екологічних стандартів у сфері енергетики. Важливу роль у цьому аспекті відіграє Європейський зелений курс (EU Green Deal), який спрямований на зменшення викидів парникових газів, розвиток відновлюваної енергетики та поступову відмову від викопного палива для досягнення кліматичної нейтральності.

Україна прагне інтегруватися в європейський енергетичний ринок, поступово адаптуючи своє законодавство до міжнародних стандартів. Особлива увага приділяється розвитку відновлюваних джерел енергії та підвищенню енергоефективності, що є частиною її міжнародних зобов'язань.

Міжнародно-правові основи енергетичних відносин забезпечують стабільність ринку, формують правові рамки для співпраці та сприяють розвитку енергетичної безпеки. Україна, як учасник міжнародних енергетичних ініціатив, має дотримуватися міжнародних стандартів, що дозволить їй зміцнити позиції на глобальному ринку енергетики.

Висновки до розділу 1

Енергетична дипломатія, як багатогранний механізм, об'єднує зусилля державних, міжнародних, приватних і аналітичних суб'єктів задля досягнення національних енергетичних інтересів. Вона виступає важливим інструментом

зовнішньої політики, спрямованим на забезпечення стабільності енергопостачання, диверсифікацію джерел енергії, модернізацію інфраструктури та зменшення залежності від монопольних постачальників. Як показують дослідження, успішна реалізація енергетичної дипломатії потребує узгоджених дій усіх суб'єктів, що беруть участь у цьому процесі.

Основну роль відіграють державні установи, які визначають стратегічні цілі енергетичної політики та забезпечують їх реалізацію через багатосторонню співпрацю. Міжнародні організації слугують платформами для формування спільних підходів до вирішення енергетичних викликів і підтримують інтеграцію національних енергетичних ринків до глобальних. Приватний сектор, зокрема транснаціональні корпорації та національні енергетичні компанії, є ключовими виконавцями масштабних проектів і важливими партнерами у впровадженні новітніх технологій.

Не менш важливими є експертні спільноти та аналітичні центри, які надають урядам незалежний аналіз і рекомендації для вдосконалення політики. Дипломатичні представництва держави сприяють зміцненню міжнародних контактів і просуванню національних енергетичних інтересів на глобальному рівні. Всі ці суб'єкти спільно створюють ефективну систему, здатну реагувати на виклики сучасного світу та забезпечувати енергетичну безпеку держави.

Отже, енергетична дипломатія є не лише інструментом реалізації зовнішньополітичних цілей, але й засобом побудови стратегічних партнерств та формування довгострокових альянсів. Для України це питання є особливо актуальним, зважаючи на її геополітичне становище, залежність від імпорту енергоносіїв та необхідність інтеграції до європейського енергетичного простору. Злагоджена взаємодія всіх суб'єктів енергетичної дипломатії дозволить ефективно захищати національні інтереси, сприяти сталому розвитку та підвищувати конкурентоспроможність на міжнародній арені.

Міжнародно-правові основи енергетичних відносин відіграють ключову роль у забезпеченні глобальної енергетичної безпеки, стабільності ринку та сталого розвитку держав. Вони базуються на міжнародних договорах, таких як

Енергетична хартія та угоди ЄС, що регулюють транзит, інвестиції та торгівлю енергоресурсами. Важливими принципами міжнародного енергетичного права є суверенітет держав над природними ресурсами, свобода транзиту, недискримінаційний доступ до ринків та охорона довкілля. Міжнародні організації, зокрема МЕА, ОПЕК та Енергетичне співтовариство, відіграють значну роль у координації державної політики та розробці нормативно-правових стандартів у сфері енергетики.

Україна активно інтегрується в європейський енергетичний простір, адаптуючи своє законодавство до міжнародних стандартів та впроваджуючи сучасні екологічні та енергетичні реформи. Важливим аспектом є розвиток відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності та диверсифікація джерел постачання. Дотримання міжнародно-правових норм сприятиме не лише зміцненню енергетичної безпеки України, але й підвищенню її конкурентоспроможності на світовому ринку. Враховуючи сучасні виклики, подальша інтеграція у міжнародні енергетичні ініціативи стане важливим чинником стабільності та розвитку енергетичного сектора країни.

РОЗДІЛ 2

ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

2.1 Стратегічні напрямки енергетичної політики України

Енергетична політика України спрямована на вирішення ключових завдань енергетичної безпеки, диверсифікації джерел енергоносіїв, модернізації інфраструктури та забезпечення сталого розвитку. Аналізуючи роботи провідних українських дослідників, можна виділити кілька стратегічних напрямків, які формують основу сучасної енергетичної політики України.

За словами Т. Ковальчук, енергоефективність виступає одним із ключових елементів стратегічного розвитку української економіки. Вона підкреслює, що сучасна енергетична політика повинна ґрунтуватися на принципах раціонального використання ресурсів і спрямовувати зусилля на впровадження інноваційних рішень у сфері енергоефективності. Авторка акцентує увагу на тому, що без підвищення рівня енергетичної ефективності неможливо забезпечити сталий економічний розвиток та енергетичну безпеку країни [29].

Одним із головних аспектів її роботи є аналіз заходів, які необхідно реалізувати для підвищення енергоефективності у промисловості. Зокрема, йдеться про модернізацію застарілих виробничих потужностей, використання енергозберігаючих технологій та автоматизацію виробничих процесів. На думку Ковальчук, такі кроки дозволять зменшити витрати енергії у промислових

підприємствах, що не лише сприятиме економії ресурсів, але й позитивно вплине на екологічну ситуацію в Україні.

Ще одним важливим напрямом є оптимізація енергоспоживання в житлово-комунальному секторі. У роботі акцентується на необхідності термомодернізації будівель, впровадження сучасних систем обліку енергоресурсів та використання відновлюваних джерел енергії для опалення та гарячого водопостачання. За словами авторки, такі заходи сприятимуть не лише підвищенню енергоефективності, але й покращенню якості життя громадян [30].

Г. Башнянин у своїй статті приділяє значну увагу важливості адаптації енергетичної політики України до глобальних енергетичних стратегій. Автор наголошує, що сучасні виклики, пов'язані зі зростанням попиту на енергоресурси, переходом до низьковуглецевої економіки та змінами клімату, вимагають від України інтеграції до європейської енергетичної системи. Це не лише сприятиме зміцненню енергетичної безпеки держави, але й створить умови для залучення іноземних інвестицій у сферу енергетики.

На думку Г. Башнянина, одним із ключових аспектів інтеграції до європейської енергосистеми є узгодження нормативно-правової бази України з вимогами Європейського Союзу. Це включає адаптацію законодавства до стандартів Третього енергетичного пакету, що передбачає лібералізацію енергетичного ринку, забезпечення прозорості у видобутку та транспортуванні енергоресурсів, а також створення конкурентного середовища для постачальників енергоносіїв. Автор зазначає, що такі кроки є основою для залучення міжнародних компаній, які готові інвестувати у модернізацію інфраструктури та розвиток відновлюваних джерел енергії [3].

Г. Башнянин також підкреслює, що інтеграція до європейського енергетичного ринку передбачає активну участь України у проектах енергетичного співробітництва, таких як будівництво міждержавних електромереж, розширення газотранспортної інфраструктури та розвиток спільних проектів у сфері відновлюваної енергетики. Зокрема, автор акцентує на важливості співпраці з Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР)

та іншими міжнародними фінансовими інституціями, які можуть стати джерелом фінансування для реалізації стратегічних енергетичних проектів [3].

Крім того, автор наголошує на важливості розвитку внутрішнього енергетичного ринку, що є необхідною умовою для успішної інтеграції з Європою. Це включає вдосконалення механізмів управління енергетичними ресурсами, підвищення ефективності використання енергії, а також сприяння розвитку інноваційних технологій у сфері енергетики. Башнянин вказує, що створення сприятливого інвестиційного клімату та стимулювання енергоефективності є вирішальними для підвищення конкурентоспроможності енергетичного сектору України [3].

Отже, Г. Башнянин визначає інтеграцію до європейської енергетичної системи як стратегічний пріоритет енергетичної політики України. Він вважає, що лише комплексний підхід, який включає гармонізацію законодавства, модернізацію інфраструктури, розвиток внутрішнього ринку та активну співпрацю з міжнародними партнерами, дозволить Україні не лише зміцнити свою енергетичну безпеку, але й зайняти гідне місце у глобальній енергетичній системі [3].

О. Гринько та В. Ковальчук у своїй роботі детально аналізують аспекти міжнародного науково-технічного співробітництва України з Європейським Союзом у сфері енергетики. Вони наголошують, що така співпраця є ключовим чинником для впровадження сучасних технологій та підвищення рівня енергоефективності в Україні. Автори підкреслюють, що Європейський Союз є не лише важливим партнером у розробці стратегічних проектів, але й джерелом інвестицій і технічної підтримки, які необхідні для модернізації енергетичної інфраструктури України [13].

Одним із найважливіших напрямків співпраці, на думку авторів, є розвиток відновлюваної енергетики. Європейський Союз активно підтримує впровадження проектів, спрямованих на використання енергії сонця, вітру та біомаси, що сприяє поступовому зменшенню залежності України від викопних видів палива. Автори зазначають, що участь України у європейських програмах,

таких як Horizon 2020, дозволяє залучати грантове фінансування для проведення досліджень у сфері відновлюваних джерел енергії [13].

Ще одним важливим аспектом є розробка спільних програм з підвищення енергоефективності. У своїй роботі автори звертають увагу на те, що енергоефективність є однією з головних стратегічних цілей ЄС, яка реалізується через такі програми, як European Green Deal. Україна, будучи частиною європейського енергетичного простору, отримує можливість запозичувати передові практики в галузі енергозбереження та модернізації житлово-комунального господарства. Це, за словами авторів, дозволяє значно скоротити споживання енергоресурсів, що позитивно впливає на економічний розвиток країни [13].

Окремо автори акцентують увагу на необхідності створення спільних освітніх і науково-дослідних центрів, які б сприяли підготовці висококваліфікованих фахівців у сфері енергетики. У роботі зазначається, що такі ініціативи, як Erasmus+ або програми обміну досвідом між університетами, можуть стати платформою для передачі знань і технологій, необхідних для реалізації амбітних енергетичних проектів [13].

Отже, О. Гринько та В. Ковальчук підкреслюють, що міжнародне науково-технічне співробітництво з Європейським Союзом відіграє вирішальну роль у розвитку енергетичної політики України. Воно сприяє не лише реалізації проектів у сфері відновлюваної енергетики та енергоефективності, але й забезпечує трансфер технологій, підвищення професійного рівня фахівців та інтеграцію України до європейського енергетичного простору [13].

А. Зябіна та П. Пімоненко у своїй роботі проводять детальний аналіз ефективності національної енергетичної політики України, акцентуючи увагу на її недоліках та потенційних напрямках вдосконалення. Автори зазначають, що ключовими проблемами української енергетичної галузі є застарілість інфраструктури, низький рівень прозорості у видобутку та транспортуванні енергоресурсів, а також недостатній розвиток альтернативних джерел енергії [24].

Одним із основних напрямів удосконалення енергетичної політики, на думку авторів, є модернізація енергетичної інфраструктури. Це включає оновлення газо- та електромереж, використання новітніх технологій у видобутку і транспортуванні енергоресурсів, а також впровадження автоматизованих систем моніторингу і управління. Автори підкреслюють, що така модернізація дозволить зменшити втрати енергії, підвищити ефективність роботи інфраструктури та забезпечити більш стабільне енергопостачання [24].

Ще одним важливим аспектом є забезпечення прозорості у видобутку та транспортуванні енергоресурсів. У своїй роботі автори акцентують увагу на необхідності посилення державного контролю над видобувними підприємствами, створення відкритих баз даних про обсяги видобутку та транспортування енергоресурсів, а також запровадження механізмів громадського контролю. Це, за словами авторів, сприятиме підвищенню довіри з боку міжнародних партнерів і залученню інвестицій у енергетичний сектор [24].

Особливу увагу автори приділяють розвитку альтернативної енергетики. Вони зазначають, що використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова та біоенергетика, може значно зменшити залежність України від викопних видів палива. У роботі наводяться конкретні рекомендації щодо створення сприятливих умов для розвитку альтернативної енергетики, включаючи податкові пільги для інвесторів, спрощення дозвільних процедур та розробку довгострокових програм підтримки проектів у цій галузі [24].

На думку авторів, також необхідно посилити інтеграцію України до європейського енергетичного простору. Це включає впровадження європейських стандартів у сфері енергетики, участь у міжнародних проектах з розвитку альтернативних джерел енергії та розширення співпраці з європейськими фінансовими інституціями для залучення інвестицій у стратегічні проекти. Автори наголошують, що ці кроки сприятимуть підвищенню енергетичної незалежності та сталому розвитку країни [24].

А. Зябіна та П. Пімоненко окреслюють комплексний підхід до вдосконалення національної енергетичної політики, що охоплює технічні, економічні та соціальні аспекти. Реалізація їхніх рекомендацій дозволить Україні не лише підвищити ефективність енергетичного сектору, але й забезпечити його стійкість до зовнішніх викликів та інтеграцію до міжнародного енергетичного ринку [24].

О. Ковальчук у своїй роботі «Енергетичний фактор у міжнародних відносинах» детально аналізує роль енергетики в зовнішній політиці України. Авторка підкреслює, що залежність України від імпорту енергоресурсів, зокрема природного газу та нафти, створює значні геополітичні ризики. Вона наголошує, що така залежність ставить Україну у вразливе становище перед країнами-постачальниками, які часто використовують енергоресурси як інструмент політичного тиску [29].

На думку авторки, одним із головних завдань енергетичної дипломатії України є пошук альтернативних джерел постачання енергоресурсів. Це включає як розвиток відносин з країнами Центральної Азії та Близького Сходу, так і активну співпрацю з Європейським Союзом у рамках спільних енергетичних ініціатив. Зокрема, О. Ковальчук зазначає важливість участі України у проєктах з транспортування енергоносіїв, таких як Трансанатолійський газопровід (TANAP) або Південний газовий коридор, які можуть сприяти диверсифікації постачальників газу [30].

Окремо авторка акцентує увагу на необхідності розвитку внутрішнього енергетичного потенціалу, що дозволить зменшити залежність від імпорту. У своїй роботі вона звертає увагу на перспективи збільшення видобутку природного газу в Україні, модернізації видобувних технологій, а також активізації роботи над розвитком відновлюваної енергетики, зокрема сонячної та вітрової. Ці заходи, на думку О. Ковальчук, можуть стати основою для забезпечення енергетичної незалежності країни [30].

Авторка також зазначає, що активна дипломатія є ключовим інструментом у вирішенні енергетичних викликів. Зокрема, вона підкреслює важливість участі

України у міжнародних енергетичних організаціях, таких як Енергетичне співтовариство, яке сприяє інтеграції до європейського енергетичного ринку. Крім того, важливо розвивати двосторонні дипломатичні відносини з країнами-експортерами енергоносіїв, що дозволить створити більш стабільну і прогнозовану систему постачання енергоресурсів [30].

О. Ковальчук у своїй роботі чітко визначає, що вирішення геополітичних викликів, пов'язаних із залежністю від імпорту енергоресурсів, потребує комплексного підходу. Це включає як диверсифікацію джерел постачання, розвиток власного енергетичного потенціалу, так і активну міжнародну співпрацю. Її рекомендації спрямовані на зміцнення енергетичної безпеки України, що є важливим чинником у забезпеченні суверенітету та стабільності держави [30].

О. Гринько та В. Ковальчук у своїй роботі детально аналізують механізми впровадження спільної енергетичної політики України з міжнародними організаціями. Автори підкреслюють, що ефективна імплементація цієї політики є ключовим етапом на шляху інтеграції України до європейського енергетичного простору. Вони наголошують на важливості координації зусиль між державними органами, приватним сектором і міжнародними партнерами для забезпечення сталого розвитку енергетичного сектору [13].

Автори зазначають, що одним із важливих завдань є адаптація українського енергетичного законодавства до європейських стандартів. Це передбачає впровадження норм Третього енергетичного пакету, які включають лібералізацію ринку електроенергії та газу, забезпечення прозорості у діяльності енергетичних компаній, а також створення конкурентного середовища для учасників ринку. О. Гринько та В. Ковальчук наголошують, що ці заходи дозволять підвищити ефективність функціонування енергетичного сектору та залучити інвестиції [13].

Особливу увагу автори приділяють ролі міжнародних організацій, таких як Енергетичне співтовариство, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) і Світовий банк. Вони підкреслюють, що ці інституції є не лише

джерелом фінансової підтримки, але й надають технічну допомогу у розробці реформ та реалізації стратегічних проектів. Участь України у програмах міжнародного співробітництва сприяє підвищенню довіри з боку іноземних інвесторів та зміцненню міжнародного іміджу держави [13].

Автори також звертають увагу на важливість розвитку інфраструктури, що включає модернізацію електроенергетичних мереж, газотранспортної системи та об'єктів відновлюваної енергетики. Вони зазначають, що співпраця з міжнародними партнерами дозволяє Україні впроваджувати передові технології, які сприяють підвищенню енергоефективності та забезпеченню стабільного енергопостачання [13].

Крім того, О. Гринько та В. Ковальчук акцентують увагу на необхідності створення сприятливого інвестиційного клімату для реалізації спільних проектів. Вони зазначають, що запровадження чітких і прозорих правил для інвесторів, а також надання гарантій з боку держави є важливими елементами для залучення довгострокових інвестицій у стратегічні сектори енергетики [13].

Автори висвітлюють багатовимірність процесу імплементації спільної енергетичної політики, що включає законодавчу адаптацію, розвиток інфраструктури, залучення міжнародної технічної та фінансової допомоги, а також створення умов для інвестицій. Їхні рекомендації спрямовані на зміцнення енергетичної безпеки України та її інтеграцію до європейського енергетичного простору [13].

У статті «Енергодипломатія як важливий інструмент управління процесами формування і гарантування енергетичної безпеки держави» [5] автори Бно-Айріян М. К., Гандір Х., Кісь С. Я. та Петренко В. П. аналізують стан національної енергетичної дипломатії України та пропонують стратегічні напрями її розвитку для забезпечення енергетичної безпеки держави.

Автори зазначають, що в Україні питаннями енергетичної дипломатії переважно займаються практики управління національним господарством, тоді як наукові дослідження в цій сфері майже відсутні. Політики, високопосадовці, аналітики та журналісти активно обговорюють енергетичні питання, проте

вітчизняна дипломатична система, включаючи її енергетичний компонент, не має необхідного рівня суб'єктності, через що Україна виступає об'єктом впливу інших країн. Відсутність єдиного організаційного центру та недостатня координація між міністерствами і відомствами призводять до неефективності енергетичної дипломатії.

Стратегічні напрями енергетичної політики України передбачають створення організаційного механізму та управлінської інфраструктури для ефективного державного регулювання і забезпечення енергетичної безпеки, що включає поєднання традиційної дипломатії та сучасного менеджменту. Важливим напрямом є підвищення суб'єктності у зовнішньоекономічній політиці шляхом активної участі у міжнародних енергетичних проєктах, розширення співпраці та просування національних інтересів. Розвиток наукових досліджень у сфері енергетичної дипломатії сприятиме підготовці фахівців, створенню наукових центрів та підвищенню конкурентоспроможності країни. Важливим елементом стратегії є впровадження кращих світових практик, зокрема вивчення успішних моделей управління, адаптація міжнародних стандартів та налагодження співпраці з провідними міжнародними організаціями, що підвищить ефективність енергетичної політики та зміцнить позиції України на світовому ринку.

Отже, для забезпечення енергетичної безпеки України необхідно реалізувати комплекс стратегічних заходів, спрямованих на створення ефективної системи енергетичної дипломатії. Це включає формування організаційного механізму та управлінської інфраструктури, підвищення суб'єктності у зовнішньоекономічній політиці, розвиток наукових досліджень у сфері енергетичної дипломатії та впровадження кращих світових практик. Реалізація цих заходів сприятиме зміцненню позицій України на міжнародній арені та забезпеченню стійкого розвитку національної економіки [18].

У статті «Енергетична безпека України: сутність, загрози та механізми регулювання» А. Ільєнко аналізує сучасний стан енергетичної безпеки України,

визначає ключові загрози та пропонує стратегічні напрями політики для їх нейтралізації.

Основними загрозами енергетичній безпеці України є критична залежність від імпорту енергоресурсів, що створює ризики економічного та політичного тиску, а також залежність від світової кон'юнктури ринку. Додатковою проблемою є наявність надмірних транзитних потужностей, які не завжди використовуються ефективно, що призводить до економічних втрат і зниження енергетичної безпеки. Висока енергоємність ВВП також є значним викликом, оскільки свідчить про неефективне використання енергоресурсів, що підвищує вразливість економіки до зовнішніх енергетичних шоків.

А. Ільєнко зазначає, що у 2018 році зберігалися значні загрози енергетичній самодостатності України, зокрема через те, що 88% розвіданих малих родовищ вуглеводнів не експлуатуються або законсервовані, що обмежує можливості збільшення власного видобутку енергоресурсів. Додатковий ризик створював запуск «Північного потоку – 2» у 2020 році, оскільки в разі припинення російського транзиту Україна могла опинитися у ситуації неможливості повного забезпечення власних потреб у природному газі.

Стратегічні напрями енергетичної політики України передбачають зменшення залежності від імпорту енергоресурсів шляхом збільшення власного видобутку, зокрема через активізацію розробки малих родовищ вуглеводнів. Важливим аспектом є диверсифікація джерел постачання енергоносіїв, що передбачає укладання довгострокових контрактів з надійними партнерами та розвиток інфраструктури для прийому скрапленого природного газу, що зменшить ризики монопольного впливу. Підвищення енергоефективності економіки шляхом впровадження сучасних технологій у промисловості, транспорті та житлово-комунальному секторі сприятиме зниженню енергоємності ВВП і зміцненню конкурентоспроможності. Додатковим пріоритетом є розвиток відновлюваних джерел енергії, зокрема інвестування у сонячну, вітрову та гідроенергетику, що дозволить диверсифікувати енергетичний баланс, зменшити викиди парникових газів і створити нові робочі

місця. Необхідною умовою енергетичної безпеки є модернізація інфраструктури, що включає оновлення енергомереж, впровадження сучасних систем управління та зменшення втрат при транспортуванні енергії. Посилення міжнародної співпраці у сфері енергетики через участь у міжнародних проєктах, обмін досвідом та технологіями сприятиме інтеграції України у світовий енергетичний простір. Реалізація цих заходів забезпечить зміцнення енергетичної безпеки, зниження залежності від зовнішніх постачань і підвищення стійкості економіки до зовнішніх викликів, а постійний моніторинг загроз і адаптація політики до змінних умов стануть ключовими елементами енергетичної стратегії країни [25]

У статті «Енергетична дипломатія: не дозволити себе обійти» Н. Кацер-Бучковська аналізує сучасні виклики та пропонує стратегічні напрями енергетичної політики України для забезпечення її енергетичної безпеки та інтеграції у світовий енергетичний ринок. Н. Кацер-Бучковська підкреслює необхідність диверсифікації джерел постачання енергоресурсів. Це включає розвиток альтернативних маршрутів та постачальників, зокрема, розширення співпраці з країнами Каспійського регіону та Близького Сходу. Такий підхід зменшить залежність від одного постачальника та підвищить стійкість енергетичної системи України.

Авторка акцентує увагу на важливості модернізації внутрішньої енергетичної інфраструктури. Це передбачає оновлення газотранспортної системи, розвиток сховищ газу та інтеграцію з європейськими енергетичними мережами. Такі заходи сприятимуть підвищенню надійності постачання та ефективності використання енергоресурсів. Н. Кацер-Бучковська наголошує на необхідності впровадження заходів з енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії. Це включає стимулювання інвестицій у сонячну, вітрову та біоенергетику, а також впровадження сучасних технологій енергозбереження у промисловості та житловому секторі. Авторка підкреслює важливість активної участі України у міжнародних енергетичних проєктах та організаціях. Це дозволить країні впливати на прийняття рішень, що стосуються регіональної енергетичної безпеки, та захищати власні інтереси на міжнародній

арені. Н. Кацер-Бучковська зазначає, що енергетична дипломатія повинна стати ключовим елементом зовнішньої політики України. Це передбачає активну співпрацю з міжнародними партнерами, участь у формуванні глобальної енергетичної політики та просування національних інтересів у сфері енергетики.

Реалізація зазначених стратегічних напрямів сприятиме зміцненню енергетичної безпеки України, зниженню залежності від зовнішніх постачальників та інтеграції країни у світовий енергетичний ринок. Активна енергетична дипломатія дозволить Україні захистити свої національні інтереси та забезпечити стійкий розвиток енергетичного сектору [28]

У статті «Концептуальні моделі тристоронньої енергетичної дипломатії» В. Лимар аналізує сучасні виклики енергетичної безпеки та пропонує концептуальні моделі енергетичної дипломатії, які можуть бути застосовані Україною для зміцнення її позицій у міжнародній енергетичній політиці.

Автор зазначає, що проблеми енергетичної безпеки особливо гостро постали перед країнами Глобальної Півночі внаслідок порушень ланцюгів постачання та протекціоністської політики, які загострилися під час пандемії COVID-19 та російського вторгнення в Україну у 2022 році. Енергетична безпека визначається як безперервна доступність енергії у різних формах, у достатній кількості та за прийнятними цінами. Вона включає обмеження вразливості до перебоїв у постачанні імпортованих енергоносіїв та наявність як місцевих, так і імпортованих ресурсів для задоволення зростаючого попиту на енергію. Екологічні виклики, лібералізація, дерегуляція та зростаюче домінування ринкових сил мають значний вплив на енергетичну безпеку.

В. Лимар аналізує кілька моделей тристоронньої енергетичної дипломатії, які можуть бути застосовані в енергетичній політиці України, зокрема модель конкурентної країни-партнера, де кожна сторона прагне максимізувати власні вигоди через переговори та альянси, модель кооперативної країни-партнера, що передбачає співпрацю задля спільних цілей у сфері енергетичної безпеки, модель країни-постачальника, орієнтовану на ринковий підхід і забезпечення конкурентоспроможності енергоресурсів, та модель країни-каталізатора, яка

поєднує ринкові інструменти з державним втручанням для досягнення стратегічних цілей. Виходячи з аналізу цих моделей, він пропонує стратегічні напрями енергетичної політики України, що включають розвиток багатосторонньої енергетичної дипломатії через активну участь у міжнародних ініціативах, поєднання ринкових механізмів із державним регулюванням для підтримки стратегічно важливих проєктів, активізацію співпраці з міжнародними партнерами, зокрема з ЄС, США та країнами Каспійського регіону, диверсифікацію джерел енергопостачання шляхом розвитку альтернативних маршрутів та збільшення власного видобутку, розвиток відновлюваної енергетики та енергоефективності для скорочення залежності від викопних ресурсів, а також модернізацію енергетичної інфраструктури для підвищення надійності постачання та ефективності сектору. Реалізація цих стратегічних напрямів сприятиме зміцненню енергетичної безпеки України, зниженню залежності від зовнішніх постачальників та зміцненню її позицій на міжнародній арені, а ефективна енергетична дипломатія, що базується на багатосторонній співпраці, диверсифікації постачань, розвитку інфраструктури та впровадженні інновацій, забезпечить енергетичну незалежність країни в довгостроковій перспективі [37].

О. Суходоля у статті «Геополітичні та економічні пріоритети енергетичної безпеки України» аналізує сучасні виклики та пропонує стратегічні напрями для забезпечення енергетичної безпеки та стійкого розвитку країни. Основними проблемами він визначає залежність від імпорту енергоресурсів, застарілу енергетичну інфраструктуру та геополітичні ризики, які впливають на безпеку постачань. Для вирішення цих викликів автор пропонує диверсифікацію джерел та маршрутів постачання енергоресурсів через розширення партнерських відносин і розвиток інфраструктури для імпорту скрапленого газу, модернізацію та розвиток енергетичної інфраструктури, що включає оновлення електромереж та генераційних потужностей, а також підвищення енергоефективності та розвиток відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова та біоенергетика, що дозволить зменшити імпорتنу залежність та вплив на

довкілля. Додатково пропонується стимулювання власного видобутку нафти, газу та вугілля шляхом залучення інвестицій у розвідку та використання сучасних технологій, що сприятиме зміцненню енергетичної незалежності. Важливим напрямом є посилення міжнародної співпраці та інтеграція до європейського енергетичного простору через гармонізацію законодавства та активну участь у міжнародних організаціях, а також розвиток науково-технічного потенціалу й інновацій у сфері енергетики шляхом підтримки наукових досліджень, підготовки кадрів і стимулювання співпраці науки та бізнесу. Реалізація цих заходів дозволить зміцнити енергетичну безпеку України, знизити залежність від зовнішніх постачальників та забезпечити стабільний економічний розвиток, а комплексний підхід, що включає диверсифікацію постачань, модернізацію інфраструктури, підвищення енергоефективності та міжнародну співпрацю, стане ключовим фактором досягнення енергетичної незалежності країни [47, с. 52]

Н. Камінська та Б. Остудімов у монографії «Забезпечення енергетичної безпеки: теоретичні, міжнародно-правові та конституційно-правові засади» досліджують питання енергетичної безпеки України, акцентуючи увагу на внутрішніх і зовнішніх викликах, серед яких залежність від імпорту енергоресурсів, застаріла інфраструктура та геополітичні ризики, що впливають на стабільність постачання. Для подолання цих викликів автори пропонують стратегічні напрями, які включають диверсифікацію джерел і маршрутів постачання через розширення міжнародного партнерства та розвиток інфраструктури для прийому скрапленого природного газу, модернізацію енергетичної інфраструктури шляхом оновлення електромереж і генераційних потужностей, підвищення енергоефективності та розвиток відновлюваних джерел енергії для зменшення залежності від імпорту та екологічного впливу. Додатково пропонується розвиток власного видобутку нафти, газу та вугілля через стимулювання інвестицій у розвідку та впровадження сучасних технологій, посилення міжнародної співпраці та інтеграція до європейського енергетичного простору завдяки гармонізації законодавства та активній участі

у міжнародних енергетичних ініціативах, а також розвиток науково-технічного потенціалу та інновацій у сфері енергетики через підтримку досліджень, підготовку кадрів і стимулювання співпраці науки з бізнесом. Реалізація цих заходів дозволить Україні зміцнити енергетичну безпеку, знизити залежність від зовнішніх постачальників та забезпечити сталий економічний розвиток, а комплексний підхід, що поєднує диверсифікацію постачань, модернізацію інфраструктури, енергоефективність та міжнародну співпрацю, стане ключовим фактором досягнення енергетичної незалежності та стабільності країни [27]

П. Заршенас у статті «Оглядове дослідження енергетичної дипломатії та енергетичної економіки як двох крил розвитку» аналізує взаємозв'язок між енергетичною дипломатією та економікою, підкреслюючи їхню взаємодоповнюваність у забезпеченні енергетичної безпеки України. Він наголошує на необхідності посилення енергетичної дипломатії шляхом активної участі у міжнародних відносинах, розвитку партнерств із ключовими країнами-постачальниками та споживачами, а також участі у міжнародних енергетичних форумах, що зміцнить позиції України на світовому ринку. Важливим напрямом є диверсифікація джерел та маршрутів постачання енергоресурсів через співпрацю з країнами Каспійського регіону, Близького Сходу та Африки, що сприятиме стійкості енергосистеми та зниженню ризиків перебоїв у постачанні. Розвиток внутрішнього енергетичного ринку передбачає його лібералізацію, забезпечення прозорості, недискримінаційного доступу до інфраструктури та стимулювання інвестицій у модернізацію об'єктів, що підвищить ефективність енергетичного сектору. Крім того, автор акцентує увагу на підвищенні енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії через стимулювання інвестицій у сонячну, вітрову та біоенергетику, а також впровадження енергозберігаючих технологій у промисловості та житловому секторі, що знизить залежність від імпорتنих ресурсів та сприятиме екологічній стабільності. Інтеграція до європейського енергетичного простору вимагає гармонізації законодавства, участі у спільних енергетичних проектах та розвитку транскордонної інфраструктури, що забезпечить надійність постачання та

зміцнить енергетичну безпеку. Реалізація цих стратегічних напрямів дозволить Україні ефективно реагувати на виклики, знизити залежність від зовнішніх постачальників та забезпечити стійкий розвиток енергетичного сектору, а поєднання дипломатичних і економічних заходів сприятиме надійному енергозабезпеченню національної економіки та населення [22]

Енергетична безпека та ефективність відіграють ключову роль у розвитку економіки України. Сучасні виклики в енергетичному секторі, зокрема залежність від імпорту енергоресурсів, застаріла інфраструктура, висока енергоємність економіки та геополітичні ризики, потребують комплексного підходу та стратегічного планування. Крім того, недостатній розвиток відновлюваних джерел енергії, недосконалість законодавчої бази та низький рівень інтеграції до європейського енергетичного ринку стримують потенціал галузі. Важливими проблемами залишаються також нестача інвестицій, відсутність ефективної енергетичної дипломатії та екологічні наслідки використання традиційних енергоносіїв. Для подолання цих викликів необхідно здійснювати модернізацію енергетичної інфраструктури, підвищувати енергоефективність, стимулювати розвиток ВДЕ та адаптувати законодавство до європейських стандартів. Представлена нижче таблиця містить детальний аналіз ключових викликів та стратегічних напрямів їх вирішення.

Таблиця 2.1 Детальний аналіз ключових викликів енергетичної політики та стратегічних напрямів їх вирішення.

Категорія	Сучасні виклики	Стратегічні напрями
Залежність від імпорту енергоресурсів	Значна залежність від імпорту газу, нафти та вугілля, що створює ризики енергетичної безпеки	Зменшення залежності через розвиток власного видобутку та диверсифікацію джерел постачання
Застаріла енергетична інфраструктура	Багато енергетичних об'єктів є застарілими,	Модернізація та розвиток

	що призводить до втрат енергії та перебоїв у постачанні	інфраструктури, впровадження новітніх технологій.
Висока енергоємність економіки	Українська економіка споживає значно більше енергії, ніж країни ЄС, що знижує конкурентоспроможність	Підвищення енергоефективності промисловості, транспорту та житлово-комунального господарства.
Геополітичні ризики	Військові конфлікти, санкції та міжнародні суперечки впливають на доступ до енергоресурсів	Диверсифікація джерел енергопостачання, розвиток стратегічного партнерства.
Недостатній розвиток відновлюваних джерел енергії	Частка ВДЕ в енергетичному балансі країни залишається низькою через нестачу стимулювання та технологій	Стимулювання розвитку ВДЕ через державну підтримку, податкові пільги та міжнародні інвестиції
Недосконалість законодавчої бази	Законодавча база потребує адаптації до європейських стандартів для створення конкурентного ринку	Гармонізація законодавства з нормами ЄС, створення конкурентного енергоринку
Недостатня інтеграція до європейського енергетичного ринку	Недостатня інтеграція ускладнює доступ до альтернативних джерел постачання енергії	Поглиблення співпраці з європейськими партнерами, узгодження енергетичних стандартів
Нестача інвестицій у енергетичний сектор	Інвестиційний клімат у сфері енергетики залишається несприятливим через війну, корупцію та бюрократію	Залучення міжнародних інвесторів, спрощення процедур та державні гарантії інвесторам
Відсутність ефективної енергетичної дипломатії	Україна потребує активнішої участі в міжнародних енергетичних проектах і переговорах.	Розвиток енергетичної дипломатії, активна участь у міжнародних енергетичних ініціативах.
Екологічні проблеми, пов'язані з використанням традиційних енергоносіїв	Високий рівень використання вугілля та газу спричиняє значне забруднення довкілля	Перехід на чисті технології, зменшення викидів, розвиток екологічно чистої енергетики

Таблиця висвітлює сучасні виклики енергетичної галузі України та стратегічні напрями їх подолання. Одним із ключових викликів є значна залежність від імпорту газу, нафти та вугілля, що створює ризики енергетичної безпеки. Для вирішення цієї проблеми передбачено розвиток власного видобутку та диверсифікацію джерел постачання. Іншою серйозною проблемою є застаріла енергетична інфраструктура, яка спричиняє втрати енергії та перебої у постачанні, що потребує модернізації та впровадження новітніх технологій.

Українська економіка має високу енергоємність у порівнянні з країнами ЄС, що знижує її конкурентоспроможність. Для підвищення ефективності необхідно оптимізувати споживання енергії у промисловості, транспорті та житлово-комунальному секторі. Геополітичні ризики, зокрема військові конфлікти та санкції, ускладнюють доступ до енергоресурсів, що потребує диверсифікації постачання та розвитку стратегічного партнерства.

Рівень використання відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) залишається низьким через нестачу стимулювання та технологій, що можна вирішити державною підтримкою, податковими пільгами та залученням міжнародних інвестицій. Законодавча база потребує адаптації до європейських стандартів, оскільки це сприятиме створенню конкурентного ринку. Недостатня інтеграція до європейського енергетичного ринку ускладнює доступ до альтернативних джерел, що вимагає поглиблення співпраці з європейськими партнерами.

Важливою проблемою є нестача інвестицій у енергетичний сектор через несприятливий інвестиційний клімат, який формується війною, корупцією та бюрократією. Вирішення цієї проблеми передбачає залучення міжнародних інвесторів, спрощення процедур та надання державних гарантій. Відсутність ефективної енергетичної дипломатії обмежує участь України у міжнародних проєктах, тому необхідно розвивати дипломатичні ініціативи та співпрацю.

Останнім, але не менш важливим викликом є екологічні проблеми, спричинені значним використанням традиційних енергоносіїв, що призводить

до забруднення довкілля. Для мінімізації шкоди передбачається перехід на чисті технології, скорочення викидів та розвиток екологічно чистої енергетики.

2.2 Роль енергетичної дипломатії в забезпеченні енергетичної безпеки держави

Енергетична дипломатія є ключовим інструментом забезпечення енергетичної безпеки, особливо для країн, які мають значну залежність від імпорту енергоресурсів або перебувають у складному геополітичному становищі. Дослідники та аналітичні центри акцентують увагу на важливості використання дипломатичних механізмів для захисту національних інтересів в енергетичній сфері. Проаналізуємо основні аспекти ролі енергетичної дипломатії:

1. Забезпечення диверсифікації джерел постачання.

Енергетична дипломатія відіграє важливу роль у забезпеченні енергетичної безпеки, сприяючи диверсифікації джерел енергоресурсів і зменшенню залежності від монопольних постачальників. О. Гринько та В. Ковальчук у своїй роботі підкреслюють, що міжнародне співробітництво України з Європейським Союзом у сфері енергетики дозволяє не лише розробляти спільні проекти, але й гарантувати стабільність енергопостачання. Вони зазначають, що такі проекти спрямовані на інтеграцію української енергетичної системи до європейського ринку, що включає будівництво нових інфраструктурних об'єктів, впровадження сучасних технологій і стандартизацію процедур транспортування енергоресурсів. На думку авторів, ця інтеграція також відкриває можливості для залучення значних інвестицій, що є критично важливим для модернізації енергетичного сектору України [13].

А. Ільєнко акцентує увагу на тому, що співпраця з міжнародними організаціями, такими як Енергетичне співтовариство, ООН та Європейський банк реконструкції та розвитку, є ключовим механізмом у запобіганні загрозам енергетичній безпеці. Автор наголошує, що ці організації не лише забезпечують

технічну та фінансову підтримку, але й допомагають адаптувати національне законодавство до європейських стандартів, що підвищує прозорість та ефективність енергетичної політики України. Зокрема, у своїй роботі А. Ільєнко виділяє роль програм міжнародної допомоги, спрямованих на розвиток відновлюваної енергетики, що дозволяє зменшити залежність України від викопних видів палива і сприяє створенню більш стійкої енергетичної системи [25].

Деталізуючи переваги енергетичної дипломатії, О. Гринько та В. Ковальчук зазначають, що реалізація спільних проєктів із Європейським Союзом допомагає Україні розширити доступ до альтернативних джерел енергоресурсів, таких як LNG (скраплений природний газ) із країн Близького Сходу, США та інших партнерів. У цьому контексті важливою є роль дипломатичних переговорів щодо укладання довгострокових контрактів з новими постачальниками, що дозволяє диверсифікувати ризики та забезпечувати більш стабільне постачання [13].

На думку А. Ільєнка, розвиток міжнародного співробітництва також включає участь у глобальних форумах і самітах, присвячених енергетичній безпеці, де Україна може представляти свої інтереси та залучати нових партнерів. Це дозволяє не лише зміцнити позиції держави на міжнародній арені, але й отримати доступ до інноваційних рішень і технологій, які використовуються в інших країнах. Крім того, автор наголошує на важливості створення регіональних альянсів, що сприяють спільному використанню інфраструктури, зокрема для транспортування газу та електроенергії [25].

Отже, енергетична дипломатія слугує ефективним інструментом для диверсифікації джерел енергоресурсів, зміцнення міжнародного співробітництва та зниження залежності від монопольних постачальників. Спільні проєкти з Європейським Союзом та міжнародними організаціями забезпечують не лише стабільність енергопостачання, але й створюють умови для розвитку стійкої та конкурентоспроможної енергетичної системи України [13].

2. Участь у міжнародних ініціативах.

Україна активно співпрацює з міжнародними енергетичними організаціями, зокрема з Енергетичним співтовариством, що є важливим кроком для інтеграції до європейського енергетичного ринку. Енергетичне співтовариство слугує платформою для адаптації національних стандартів до європейських норм, включаючи реформу ринку електроенергії та газу, модернізацію інфраструктури і впровадження стандартів енергоефективності. У дослідженні DiXi Group зазначено, що така співпраця сприяє не лише гармонізації енергетичних політик, але й створює сприятливі умови для залучення інвестицій у сектор енергетики України. Це також дозволяє забезпечити прозорість функціонування енергетичного ринку та підвищити стійкість інфраструктури до зовнішніх загроз [61].

Згідно з аналізом DiXi Group, участь у спільних програмах і проєктах Енергетичного співтовариства забезпечує Україні доступ до технічної та фінансової підтримки, зокрема для модернізації газотранспортної системи та розвитку відновлюваних джерел енергії. Організація надає експертну підтримку в адаптації національного законодавства до вимог Третього енергетичного пакету ЄС, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності енергетичного сектору країни [61].

Я. Турчин у своїй роботі акцентує увагу на багатосторонніх ініціативах, які забезпечують Україні доступ до стратегічно важливих проєктів у сфері транспортування енергоресурсів. Наприклад, вона зазначає, що участь України у проєктах, таких як Трансанатолійський газопровід (TANAP) та Південний газовий коридор, створює нові можливості для диверсифікації постачальників енергоносіїв, зменшуючи залежність від монопольних постачальників. Ці проєкти дозволяють Україні зміцнити свої позиції на міжнародному енергетичному ринку, виконуючи роль транзитної держави [50].

Авторка також наголошує на тому, що багатосторонні ініціативи сприяють інтеграції України до європейських енергетичних ринків, забезпечуючи доступ до технологій, фінансування та ноу-хау, необхідних для модернізації енергетичного сектору. Я. Турчин підкреслює важливість активної дипломатії у

цих ініціативах, яка включає укладання двосторонніх угод, участь у міжнародних енергетичних форумах та співпрацю з провідними міжнародними організаціями. На її думку, саме багатостороння співпраця створює основу для довгострокової енергетичної стійкості України [50].

Отже, співпраця з міжнародними організаціями, такими як Енергетичне співтовариство, та участь у багатосторонніх ініціативах, зокрема в сфері транспортування енергоресурсів, є ключовими елементами для забезпечення енергетичної стійкості України. Вони сприяють адаптації до європейських стандартів, розширенню доступу до стратегічно важливих проєктів і залученню інвестицій, що в комплексі підвищує рівень енергетичної безпеки держави [61].

3. Розвиток альтернативної енергетики.

Енергетична дипломатія є важливим інструментом у залученні іноземних інвестицій до розвитку відновлюваної енергетики, що сприяє зменшенню залежності від традиційних енергоносіїв. А. Зябіна та П. Пімоненко у своїй роботі наголошують, що саме активна дипломатія у цій сфері створює передумови для енергетичної незалежності України. Автори зазначають, що розвиток відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), таких як сонячна, вітрова, гідроенергетика та біоенергетика, є не лише екологічно доцільним, але й економічно вигідним шляхом для посилення енергетичної безпеки країни [24].

Залучення іноземних інвесторів у проєкти відновлюваної енергетики потребує створення сприятливого інвестиційного клімату. А. Зябіна та П. Пімоненко підкреслюють, що важливими елементами такої політики є гарантії стабільності нормативно-правового середовища, спрощення дозвільних процедур та надання пільг для компаній, які інвестують у проєкти ВДЕ. На їхню думку, дипломатичні зусилля мають бути спрямовані на укладання двосторонніх угод з країнами, що мають високий рівень розвитку відновлюваної енергетики, для передачі технологій і досвіду [24].

Автори також звертають увагу на те, що відновлювана енергетика є важливим фактором інтеграції України до європейської енергетичної системи. Співпраця з Європейським Союзом дозволяє отримувати фінансову підтримку

через програми, такі як Horizon 2020 та European Green Deal. Ці програми сприяють не лише фінансуванню інфраструктурних проєктів, але й стимулюють розвиток науково-дослідницьких ініціатив у сфері ВДЕ. Таким чином, енергетична дипломатія виконує роль платформи для налагодження партнерських відносин, що є важливим елементом у побудові енергетично незалежної держави [А. Зябіна та П. Пімоненко].

Крім того, дипломатичні місії України відіграють важливу роль у популяризації інвестиційних можливостей у сфері відновлюваної енергетики. За словами авторів, створення міжнародних форумів і конференцій, присвячених питанням сталого розвитку та ВДЕ, дозволяє залучити додаткові ресурси та укласти угоди з провідними світовими компаніями. Особливий акцент робиться на регіональному співробітництві у межах Центральної та Східної Європи, яке сприяє реалізації спільних енергетичних проєктів [24].

Отже, енергетична дипломатія є ключовим фактором у залученні іноземних інвестицій для розвитку відновлюваної енергетики. Вона сприяє зменшенню залежності від традиційних джерел енергії, забезпеченню енергетичної незалежності та інтеграції України до міжнародних енергетичних ринків. А. Зябіна та П. Пімоненко підкреслюють, що комплексний підхід до енергетичної дипломатії, включаючи створення сприятливого інвестиційного клімату, активну участь у міжнародних програмах і популяризацію потенціалу ВДЕ, є необхідною умовою для сталого розвитку країни [24].

4. Реагування на геополітичні виклики.

Реагування на геополітичні виклики є одним із ключових завдань енергетичної дипломатії, яке спрямоване на зменшення вразливості держави до зовнішніх загроз і забезпечення енергетичної незалежності. О. Ковальчук наголошує, що енергетична дипломатія виступає як ефективний інструмент подолання геополітичних ризиків, які виникають через залежність від імпорту енергетичних ресурсів. Авторка підкреслює, що використання багатосторонніх механізмів співпраці, таких як участь у міжнародних організаціях і укладання багатосторонніх угод, дозволяє мінімізувати вплив монопольних постачальників

енергоносіїв. Крім того, вона зазначає, що активна дипломатія сприяє укріпленню відносин з альтернативними постачальниками, що створює передумови для стабільного енергопостачання [29].

І. Яковюк та М. Цвеліх у своїй роботі акцентують увагу на тому, що енергетична дипломатія є важливим засобом протидії російській агресії, яка впливає на енергетичну безпеку України. Автори зазначають, що в умовах російської агресії енергетична дипломатія сприяє залученню міжнародної підтримки для модернізації енергетичної інфраструктури та посилення захисту критичних енергетичних об'єктів. Вони підкреслюють, що співпраця з Європейським Союзом та іншими міжнародними партнерами дозволяє зменшити залежність України від російських енергоресурсів, водночас сприяючи інтеграції країни до європейського енергетичного простору [57].

О. Ковальчук також зазначає, що багатостороння дипломатія є ключовим інструментом для зміцнення позицій України на глобальній арені. Зокрема, вона звертає увагу на необхідність активної участі у міжнародних форумах і переговорах, які спрямовані на диверсифікацію енергопостачання та впровадження нових технологій у сфері енергетики. Це дозволяє Україні не лише зменшити залежність від одного джерела енергоносіїв, але й створити конкурентні умови для розширення використання відновлюваних джерел енергії [Ковальчук].

І. Яковюк та М. Цвеліх підкреслюють, що розвиток стратегічних партнерств у сфері енергетики є важливим інструментом для подолання геополітичних викликів. Вони наводять приклад успішної реалізації ініціатив, таких як будівництво LNG-терміналів для отримання зрідженого природного газу з інших регіонів світу. Ці проєкти є важливими для забезпечення енергетичної безпеки, оскільки дозволяють уникнути монопольного впливу з боку Росії на український енергетичний ринок [57].

Отже, енергетична дипломатія відіграє критично важливу роль у подоланні геополітичних ризиків. Вона сприяє диверсифікації постачання енергоносіїв, зміцненню міжнародного співробітництва та інтеграції до глобальних

енергетичних ринків, що у свою чергу забезпечує стабільність і незалежність енергетичної системи України [30].

5. Зміцнення інфраструктурної стійкості.

Зміцнення інфраструктурної стійкості є одним із ключових завдань енергетичної дипломатії, що забезпечує довгострокову стабільність та ефективність функціонування енергетичного сектору. Н. Хрякова у своїй роботі акцентує увагу на тому, що міжнародна співпраця є важливим інструментом для залучення фінансування та технічної підтримки, необхідної для модернізації енергетичної інфраструктури України. Авторка підкреслює, що застаріла енергетична інфраструктура України значно знижує її стійкість до внутрішніх і зовнішніх викликів, таких як підвищене енергоспоживання, природні катаклізми або атаки на критичні об'єкти [53].

Одним із напрямів зміцнення інфраструктури, зазначених у роботі Н. Хрякової, є інтеграція України до європейської енергетичної системи через участь у проектах ENTSO-E. Це передбачає модернізацію електричних мереж для забезпечення їх сумісності з європейськими стандартами. Авторка наголошує, що ця інтеграція дозволяє не лише покращити якість енергопостачання, але й забезпечити додаткові резерви електроенергії у разі критичних ситуацій, що підвищує загальну стійкість системи [53].

Крім того, важливу роль у зміцненні інфраструктурної стійкості відіграють міжнародні програми фінансування, такі як програми Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) і Світового банку. Н. Хрякова зазначає, що ці організації надають як фінансову, так і технічну допомогу для реалізації проектів модернізації газотранспортної системи та розвитку інфраструктури для відновлюваних джерел енергії. Наприклад, у рамках співпраці з ЄБРР здійснюється фінансування проектів з будівництва нових підстанцій, які сприяють стабілізації електропостачання в регіонах з високим навантаженням [53].

Авторка також акцентує увагу на важливості створення стратегічних резервів енергоносіїв. У роботі зазначено, що сучасні сховища для газу та нафти,

які відповідають міжнародним стандартам, дозволяють Україні зменшити залежність від зовнішніх поставок у кризових умовах. У цьому контексті енергетична дипломатія виступає як механізм залучення ресурсів для будівництва та модернізації таких об'єктів [53].

Ще одним аспектом зміцнення інфраструктурної стійкості, на якому наголошує Н. Хрякова, є розвиток «розумних» енергетичних мереж (smart grids). Ці технології забезпечують ефективніше управління розподілом електроенергії, підвищують її надійність і дозволяють швидко реагувати на зміни в споживанні. Залучення іноземних партнерів до таких проектів сприяє впровадженню інноваційних рішень та підвищенню конкурентоспроможності енергетичного сектору України [53].

Отже, дипломатичні зусилля, спрямовані на зміцнення інфраструктурної стійкості, дозволяють Україні оновлювати свої енергетичні мережі, інтегруватися до європейського ринку та залучати міжнародні ресурси для розвитку стійкої енергетичної системи. Усі ці заходи забезпечують більш надійне функціонування енергетичного сектору та підвищують його здатність протидіяти зовнішнім і внутрішнім викликам [53].

6. Формування стратегічних альянсів.

Формування стратегічних альянсів є одним із ключових напрямів енергетичної дипломатії, який дозволяє Україні зміцнити свої позиції в глобальній енергетичній системі. В. Лимар у своїх дослідженнях наголошує, що стратегічні альянси, особливо тристоронні, є ефективним механізмом для забезпечення стабільності постачання енергоресурсів та їх транспортування [37].

Одним із прикладів таких альянсів є співпраця України, Польщі та Литви у межах Балтійсько-Чорноморського енергетичного коридору. В. Лимар підкреслює, що цей формат дозволяє інтегрувати енергетичні системи регіону, забезпечуючи диверсифікацію джерел постачання енергоносіїв та зменшуючи залежність від російських ресурсів. Ця ініціатива передбачає розширення інфраструктури LNG-терміналів у Польщі та Литві, що дозволяє Україні отримувати зріджений природний газ із глобальних ринків [37].

Крім того, В. Лимар звертає увагу на важливість участі України у рамках тристоронніх угод з Європейським Союзом і США. Такі альянси сприяють залученню інвестицій у модернізацію української газотранспортної системи, яка є ключовою для транзиту природного газу до Європи. Співпраця з ЄС у цьому напрямі також дозволяє інтегрувати український енергетичний ринок до європейського, забезпечуючи стабільність постачання газу до регіону [37].

Ще одним важливим напрямом є тристоронні альянси за участю України, Туреччини та Азербайджану, які спрямовані на розвиток Південного газового коридору. В. Лимар підкреслює, що ці ініціативи відкривають доступ до каспійських ресурсів, що є стратегічно важливим для енергетичної безпеки України. Зокрема, розбудова транспортної інфраструктури, такої як Трансанатолійський газопровід (TANAP), забезпечує нові маршрути постачання природного газу, знижуючи залежність від монопольних постачальників [37].

Автор також акцентує увагу на важливості створення альянсів у сфері відновлюваної енергетики. Наприклад, співпраця України з Німеччиною та Данією у сфері розвитку вітрової та сонячної енергетики дозволяє залучати передові технології та інвестиції, спрямовані на підвищення енергоефективності. Це не лише сприяє модернізації енергетичної інфраструктури, але й зміцнює позиції України у глобальних зусиллях щодо боротьби зі зміною клімату [37].

Отже, стратегічні альянси, формування яких спрямоване енергетичною дипломатією, забезпечують Україні не лише доступ до нових джерел енергоносіїв, але й створюють можливості для економічного зростання та технологічного розвитку. Вони також сприяють зміцненню енергетичної безпеки, інтеграції до міжнародних енергетичних ринків і підвищенню геополітичного впливу України [37].

Енергетична дипломатія виконує багатофункціональну роль у забезпеченні енергетичної безпеки держави. Вона сприяє диверсифікації джерел постачання, розвитку альтернативної енергетики, зміцненню інфраструктурної стійкості та формуванню стратегічних альянсів. Завдяки міжнародній співпраці,

Україні вдається зменшувати залежність від монопольних постачальників та захищати національні інтереси в умовах сучасних викликів.

Висновки до розділу 2

Енергетична політика України в контексті міжнародних відносин є ключовим механізмом забезпечення енергетичної безпеки, економічної стабільності та інтеграції до європейського енергетичного простору. В умовах глобальних викликів, таких як зростаюча конкуренція за ресурси, геополітична нестабільність та зміни клімату, енергетична стратегія країни потребує комплексного підходу, що включає диверсифікацію джерел постачання, розвиток відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності та модернізацію інфраструктури.

Аналіз стратегічних напрямків енергетичної політики України свідчить про необхідність активного залучення інвестицій, впровадження інноваційних технологій та створення умов для розвитку конкурентного енергетичного ринку. Особливу увагу приділено співпраці з міжнародними організаціями, такими як Європейський Союз, Енергетичне співтовариство, Світовий банк і МВФ, які сприяють адаптації законодавства, фінансуванню проєктів модернізації, підтримці зеленої енергетики та інтеграції України до європейського енергетичного ринку.

Енергетична дипломатія є важливим інструментом у формуванні стратегічних партнерств, забезпеченні стабільності енергопостачання та зміцненні позицій країни на міжнародному рівні. Важливим аспектом є інтеграція України до європейської енергетичної системи, що передбачає створення спільного ринку електроенергії, гармонізацію тарифної політики та впровадження сучасних стандартів управління енергетичним сектором. Окрім цього, міжнародне співробітництво сприяє розвитку інфраструктурних проєктів, включаючи модернізацію газотранспортної системи, будівництво нових

електростанцій, впровадження новітніх технологій та покращення енергозбереження.

Отже, системний підхід до реалізації енергетичної політики України, залучення міжнародної підтримки, диверсифікація енергоресурсів, впровадження новітніх технологій та гармонізація з європейськими стандартами є ключовими факторами забезпечення енергетичної безпеки та конкурентоспроможності країни. Ефективна енергетична дипломатія, стратегічне планування та міжнародне співробітництво сприятимуть створенню стійкої та незалежної енергетичної системи, яка відповідатиме вимогам сучасного світу та забезпечить довгострокову стабільність і процвітання національної економіки.

РОЗДІЛ 3

ЕНЕРГЕТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ У ПОСТКОНФЛІКТНІЙ ВІДБУДОВІ: РОЛЬ УКРАЇНИ У ФУНКЦІОНУВАННІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ (НІМЕЧЧИНА ТА ПОЛЬЩА)

Проект спрямований на те, щоб зробити Україну стратегічним енергетичним партнером для Німеччини та Польщі шляхом розвитку та інтеграції енергетичної інфраструктури. Основними цілями є підвищення енергетичної безпеки, зменшення залежності від російських енергоносіїв та зміцнення ролі України в європейській енергетичній співпраці. Проект передбачає з'єднання української газотранспортної системи з німецькими та польськими мережами, розширення використання відновлюваних джерел енергії та створення безпечних транзитних маршрутів. Особливий акцент зроблено на впровадженні інновацій у сфері зеленої енергетики, інтеграції відновлюваних джерел, таких як вітрова та сонячна енергія, у енергетичну інфраструктуру, а також на зміцненні співпраці з ЄС, зокрема з Німеччиною та Польщею, для досягнення кліматичних цілей та енергетичної незалежності. Проект має на меті скоротити залежність Німеччини та Польщі від російського газу на 30-40% за рахунок використання української інфраструктури, фінансування ЄС та стратегічного розташування. Відповідно до цілей енергетичної незалежності ЄС, реалізація проекту має бути завершена протягом 18 місяців, із проміжними етапами кожні 6 місяців.

Геополітична ситуація в Європі, зокрема залежність від російських енергоносіїв, виявила значні слабкі місця в енергетичній безпеці регіону. Німеччина та Польща, дві основні країни-споживачі енергії та промислові центри, стикаються зі зростаючими ризиками через цю залежність. Прихильність ЄС до диверсифікації енергетичних джерел та переходу на чисту енергію надає Україні своєчасну можливість вирішити цю критичну проблему, позиціонуючи

себе як транзитний хаб та постачальника рішень у сфері відновлюваної енергетики.

Переваги проєкту:

1. Підвищення енергетичної безпеки. Інтеграція України до європейської енергомережі є стратегічно важливим кроком, що дозволяє Німеччині та Польщі зменшити ризики, пов'язані з енергопостачанням, особливо в умовах геополітичної нестабільності. Завдяки розширенню транзитної інфраструктури Україна стане ключовим енергетичним вузлом для Центральної та Східної Європи. Це допоможе диверсифікувати джерела постачання та зменшити залежність від російського газу, що традиційно використовувався як інструмент політичного впливу. Крім того, розширення співпраці між українським, німецьким та польським енергетичними секторами сприятиме стабільності постачання, що є важливим фактором для промисловості, підприємств та населення цих країн.

2. Економічні вигоди. Використання української енергетичної інфраструктури значно скоротить витрати на транзит енергії порівняно з імпортом скрапленого природного газу (LNG) із далеких країн, таких як США або Катар. Завдяки стратегічному розташуванню України транспортування газу є більш економічно вигідним для європейських країн, ніж транспортування LNG морськими шляхами. За попередніми розрахунками, за 5 років Німеччина та Польща зможуть заощадити 1,8 мільярда євро, з яких 1,2 мільярда євро припадає на Німеччину, а 600 мільйонів євро – на Польщу. Це дозволить зменшити фінансове навантаження на державні бюджети та зробити енергетичні ресурси доступнішими для споживачів. Крім того, реалізація цього проєкту створить додаткові можливості для українських компаній у сфері енергетики, що позитивно вплине на економіку України.

3. Екологічний вплив. Оскільки Європейський Союз активно підтримує ініціативи щодо скорочення викидів парникових газів і переходу на чисті джерела енергії, інвестиції України у відновлювану енергетику сприятимуть досягненню цих цілей. Використання вітрової та сонячної енергетики замість

викопного палива дозволить суттєво зменшити викиди CO₂, що є критично важливим для виконання екологічних стандартів ЄС. За прогнозами, ці заходи можуть скоротити викиди вуглекислого газу на 20% у регіонах, які отримуватимуть українську зелену енергію. Це сприятиме покращенню екологічної ситуації, зменшенню негативного впливу на довкілля та підвищенню якості життя громадян. Окрім цього, розвиток альтернативної енергетики відкриє нові можливості для наукових досліджень, технологічних інновацій та міжнародного партнерства у сфері сталої енергетики.

Наслідки НЕреалізації проєкту:

1. Збільшення вразливості. Подальша залежність від постачання російських енергоресурсів піддає Німеччину та Польщу політичним та економічним ризикам, пов'язаним із монопольною залежністю. Це ставить під загрозу енергетичну безпеку регіону та створює потенційні загрози стабільності енергопостачання.

2. Втрачена можливість для України. Україна втратить стратегічний шанс стати ключовим гравцем на європейському енергетичному ринку та втратить потенційні фінансові й дипломатичні вигоди. Це призведе до недостатнього використання енергетичної інфраструктури, що, у свою чергу, обмежить економічне відновлення країни після конфлікту.

3. Вищі витрати та негативний екологічний вплив. Без реалізації проєкту Німеччина та Польща змушені будуть покладатися на дорожчий та більш екологічно шкідливий імпорт скрапленого природного газу (LNG), що суперечить економічним і кліматичним цілям ЄС. Високий рівень викидів CO₂ при транспортуванні LNG негативно позначиться на екологічних зобов'язаннях Європи.

4. Втрата стратегічного партнерства. Європейський Союз ризикує втратити Україну як ключового партнера у сфері енергетики, якщо не підтримуватиме проєкти, спрямовані на розвиток зеленої енергетики та енергетичну незалежність. Україна має значний потенціал у зменшенні залежності ЄС від російського газу та нафти, а інвестиції у перехід до відновлюваної енергетики

можуть забезпечити довгострокові економічні, екологічні та геополітичні вигоди. Підтримка України у її енергетичному розвитку може зробити її ідеальним партнером для стійкого економічного зростання в регіоні.

Було розглянуто кілька альтернатив для забезпечення потреб Німеччини та Польщі у диверсифікованих, безпечних і стійких джерелах енергії. Серед варіантів – збільшення імпорту скрапленого природного газу (LNG) від віддалених постачальників, розширення внутрішнього виробництва відновлюваної енергії та партнерство з Україною для прямого транзиту енергії та експорту відновлюваних джерел.

Імпорт LNG. Імпорт скрапленого природного газу з таких країн, як США та Катар, може слугувати альтернативою регіональним постачальникам. Однак цей варіант вимагає значних витрат на модернізацію інфраструктури, має вищий вуглецевий слід через велику відстань транспортування та стикається з логістичними обмеженнями у збільшенні обсягів імпорту.

Розширення внутрішньої відновлюваної енергетики. Інвестиції у розвиток вітрової, сонячної та інших відновлюваних джерел енергії в Німеччині та Польщі сприяють досягненню екологічних цілей ЄС і забезпеченню довгострокової енергетичної незалежності. Однак такий підхід потребує значних земельних ресурсів, великих початкових інвестицій та може не задовольнити пікові потреби в енергії в найближчій перспективі.

Враховуючи всі фактори, найоптимальнішим варіантом для всіх сторін є партнерство з Україною. Використання наявної газотранспортної та електроенергетичної інфраструктури України є більш економічно вигідним, екологічно стійким і швидким у реалізації рішенням. Такий підхід зміцнює регіональну співпрацю, зменшує залежність від російських енергоресурсів та сприяє переходу Німеччини та Польщі до безпечних і диверсифікованих джерел енергії.

Таблиця 3.1 Операційні можливості та обмеження проєкту

Категорія	Операційні можливості	Обмеження сфери діяльності
Енергетична інфраструктура	Повнофункціональна транзитна інфраструктура між Україною, Німеччиною та Польщею для забезпечення надійного енергопостачання.	Проєкт не передбачає прямого контролю або управління енергетичними об'єктами за межами України.
Відновлювана енергетика	Інтеграція об'єктів відновлюваної енергетики України (вітрової та сонячної) у енергомережі Німеччини та Польщі.	Проєкт не охоплює розвиток внутрішньої енергетичної інфраструктури Німеччини та Польщі, а лише підтримку імпортової інфраструктури.
Кібербезпека	Впровадження заходів кібербезпеки для захисту енергетичних мереж відповідно до стандартів ЄС.	Фізична безпека енергетичних об'єктів у Німеччині та Польщі залишається під юрисдикцією місцевої влади або НАТО, якщо це необхідно.
Партнерство та координація	Формалізація угод для координації енергетичного транзиту та постачання між Україною, Німеччиною та Польщею.	Проєкт не включає управління постачанням енергії кінцевим споживачам у Німеччині та Польщі, а лише підтримку транзитної інфраструктури.
Навчання персоналу	Комплексні навчальні програми для операторів української енергетичної інфраструктури, що забезпечують ефективне	Відповідальність за навчання та підготовку персоналу в Німеччині та Польщі залишається на місцевих органах та компаніях.

	управління сучасними технологіями та відповідність міжнародним стандартам.	
--	--	--

Операційні можливості проєкту зосереджені на забезпеченні повнофункціональної енергетичної транзитної інфраструктури між Україною, Німеччиною та Польщею, що сприятиме надійному та диверсифікованому енергопостачанню. Важливим аспектом є інтеграція українських об'єктів відновлюваної енергетики, зокрема вітрових та сонячних електростанцій, у європейські енергомережі, що сприятиме екологічній сталості та досягненню кліматичних цілей ЄС. Для забезпечення безпеки транзитних мереж передбачено впровадження сучасних заходів кібербезпеки відповідно до європейських стандартів. Також буде укладено формальні партнерські угоди для координації постачання та транзиту енергії між трьома країнами, що сприятиме регіональній співпраці та зменшенню залежності від російських енергоресурсів. Окрім цього, реалізація проєкту передбачає комплексні навчальні програми для операторів української енергетичної інфраструктури, що дозволить ефективно керувати сучасними технологіями та забезпечить відповідність міжнародним стандартам.

Водночас проєкт має певні обмеження, зокрема, він не передбачає прямого контролю чи управління енергетичними об'єктами за межами України, оскільки всі операційні процеси залишаються під юрисдикцією відповідних країн. Крім того, проєкт не спрямований на розвиток внутрішньої енергетичної інфраструктури Німеччини та Польщі, а лише на підтримку імпортової складової для стабільного постачання енергії. Питання фізичної безпеки енергетичних об'єктів у Німеччині та Польщі залишатимуться у компетенції місцевих органів влади або НАТО, якщо виникне така необхідність. Управління постачанням енергії кінцевим споживачам у цих країнах не входить до проєкту, адже його основним завданням є виключно забезпечення транзитної інфраструктури. Також відповідальність за навчання персоналу в Німеччині та Польщі

покладається на місцеві органи влади та приватні компанії, тоді як українські оператори проходитимуть навчання в межах проєкту. Це чітко розмежовує сфери впливу та компетенції, визначаючи ключові напрями, в яких проєкт відіграє стратегічну роль, і ті, що залишаються у віданні національних урядів і регуляторів.

Таблиця 3.2 Ключові напрями проєкту

Категорія	Припущення	Обмеження
Політичне середовище	Політичні відносини між Україною, Німеччиною та Польщею залишатимуться стабільними, що забезпечить ефективну співпрацю.	Геополітичні ризики можуть створювати труднощі в логістиці, безпеці та безперервності операцій, особливо в Україні.
Фінансування	Проект отримає постійне фінансування з ЄС та міжнародних фінансових установ для модернізації та операційних витрат.	Бюджетні обмеження можуть скоротити масштаби модернізації інфраструктури та впровадження нових технологій.
Доступ до інфраструктури	Інфраструктура в Україні, Німеччині та Польщі буде доступною для модернізації без значних юридичних чи логістичних бар'єрів.	Обмежена доступність спеціалізованого обладнання, відновлюваної енергетики та кібербезпеки може уповільнити проєкт.
Кваліфікована робоча сила	Кожна країна матиме достатньо спеціалістів у сфері енергетики, кібербезпеки та відновлюваної енергетики для реалізації проєкту.	Дефіцит спеціалістів у деяких секторах може вплинути на ефективність впровадження інноваційних технологій.
Регуляторні питання	Всі необхідні дозволи та узгодження будуть отримані вчасно	Усі компоненти проєкту повинні відповідати вимогам ЄС та

	відповідно до графіка проєкту.	національним нормам у сферах енергетики, кібербезпеки та екології.
Графік реалізації	Проект буде виконуватися згідно з узгодженим планом без значних затримок.	Проект має суворі дедлайни (18 місяців), що мінімізує можливості для затримок через політичні чи контрактні обов'язки.

Припущення проєкту ґрунтуються на стабільному політичному середовищі між Україною, Німеччиною та Польщею, що дозволить безперебійно співпрацювати на всіх етапах реалізації. Передбачається, що проєкт отримає необхідне фінансування від ЄС та міжнародних фінансових установ, що покриє витрати на модернізацію інфраструктури та операційні потреби. Доступність інфраструктури є ще одним ключовим фактором, оскільки очікується, що в Україні, Німеччині та Польщі наявні об'єкти будуть готові до модернізації без значних юридичних чи логістичних перешкод. Наявність кваліфікованої робочої сили також є важливим припущенням, адже успішна реалізація проєкту залежить від достатньої кількості спеціалістів у сферах енергетики, кібербезпеки та відновлюваних джерел енергії. Крім того, своєчасне отримання всіх необхідних дозволів та узгоджень є критичним фактором для дотримання проєктного графіка та його ефективного виконання.

Проте реалізація проєкту стикається з низкою обмежень, зокрема бюджетними обмеженнями, оскільки проєкт має визначений фінансовий ліміт, що може вплинути на масштаби модернізації та впровадження нових технологій. Також встановлені суворі дедлайни, адже проєкт повинен бути завершений упродовж 18 місяців, і будь-які затримки є небажаними через політичні та контрактні зобов'язання. Дотримання регуляторних норм відіграє значну роль, оскільки всі складові проєкту мають відповідати вимогам ЄС та національним законодавчим актам у сферах енергетики, кібербезпеки та охорони довкілля, що може накладати додаткові обмеження. Окрім того, обмежена доступність

ресурсів, таких як спеціалізоване обладнання, енергетична інфраструктура та кібербезпекові системи, може уповільнити реалізацію проєкту. Найвагомішим ризиком є геополітичні загрози, зокрема в Україні, які можуть створювати труднощі у логістиці, питаннях безпеки та безперервності операцій у певних регіонах. Усі ці фактори потребують ретельного контролю та проактивного управління для забезпечення успішної реалізації проєкту в межах запланованих термінів та ресурсів.

Прямі витрати у проєкті складаються переважно із зарплат персоналу, що розраховуються за формулою: Загальні витрати = Тривалість роботи (години) × Погодинна ставка. До команди входять ключові спеціалісти, зокрема менеджер проєкту, головний технічний спеціаліст з енергетичної інфраструктури, спеціаліст з відновлюваної енергетики, фахівець з кібербезпеки, фінансовий аналітик, офіцер з регуляторного контролю та координатор з навчання та розвитку. Фактичні витрати виявилися вищими за заплановані, оскільки більшість посад передбачали більшу кількість відпрацьованих годин та вищу погодинну ставку.

Найбільше перевищення спостерігається у менеджера проєкту, чия погодинна ставка зросла з 50\$ до 55\$, а загальні витрати – зі 144\$ до 165\$. Також зросли витрати на головного технічного спеціаліста (139.2\$ замість 129.6\$) та фахівця з кібербезпеки (129.8\$ замість 120.96\$), що пояснюється збільшенням часу роботи та підвищеними розцінками. Загалом усі позиції мали підвищені фактичні витрати у порівнянні з оціночними, що призвело до перевищення бюджету. Ця ситуація вимагає детального аналізу та коригування підходів до управління витратами, щоб уникнути подальших фінансових ризиків та забезпечити ефективне використання ресурсів у межах проєкту.

Основними категоріями ризиків у проєкті є регуляторні зміни, технічні збої в обладнанні та дефіцит робочої сили. Регуляторні зміни можуть суттєво вплинути на реалізацію проєкту, оскільки можливі зміни у законодавстві або регуляторних вимогах здатні спричинити затримки чи необхідність адаптації до нових стандартів. Технічні збої в обладнанні становлять загрозу через можливі

несправності або низьку ефективність систем, що може призвести до перебоїв у постачанні енергії, зниження продуктивності та додаткових фінансових витрат на ремонт або модернізацію. Дефіцит робочої сили є ще одним критичним фактором, оскільки нестача кваліфікованих спеціалістів може ускладнити реалізацію окремих етапів проекту, спричиняючи затримки та зниження якості виконання робіт. Усі ці ризики потребують постійного моніторингу та розробки ефективних стратегій управління для мінімізації їхнього впливу на проект.

Таблиця 3.3 Ризики проекту

Ризик	Опис ризику	Відповідь на ризик	Резервний план	Ризик менеджмент
Регуляторні зміни	Можливі зміни в законодавстві можуть призвести до додаткових вимог або затримок у проекті	Моніторинг ситуації, виділення ресурсів для адаптації	Перегляд політики та активний діалог з регуляторами	Постійний моніторинг та адаптація до нових норм
Технічні збої в обладнанні	Несправність обладнання може викликати перебої у постачанні енергії	Пом'якшення ризику через ретельне тестування та перевірки	Запасні ресурси та план аварійного відновлення	Впровадження програм технічного аудиту
Дефіцит робочої сили	Недостатня кількість кваліфікованих кадрів може уповільнити реалізацію проекту	Прийняття ризику з виділенням додаткового бюджету на наймання працівників	Активний пошук кадрів та програми підготовки	Додаткові заходи для стимулювання спеціалістів

Отже, головні методи управління ризиками включають моніторинг регуляторних змін, впровадження програм технічного аудиту та розширення

кадрового резерву. Це дозволить уникнути критичних затримок у реалізації проекту, забезпечити його стабільний розвиток та мінімізувати вплив зовнішніх факторів.

Проект розвитку енергетичної інфраструктури між Україною, Німеччиною та Польщею має стратегічне значення для енергетичної безпеки Європи. Його реалізація спрямована на зменшення залежності від російських енергоносіїв, інтеграцію відновлюваних джерел енергії та створення ефективної транзитної системи. Очікується, що співпраця між країнами сприятиме диверсифікації постачання, економічній вигоді та екологічній сталійності. Проте, проект стикається з викликами, такими як необхідність відповідності регуляторним вимогам, фінансові обмеження та геополітичні ризики. Впровадження сучасних технологій, моніторинг ризиків і координація між країнами дозволять забезпечити ефективне виконання завдань.

Реалізація цього проекту матиме багатовимірний позитивний ефект для України, Німеччини та Польщі. Підвищення енергетичної безпеки гарантуватиме стабільність постачання енергії та знизить залежність від російських ресурсів, що є критично важливим у нинішніх геополітичних умовах. Економічні вигоди дозволять значно скоротити витрати на імпорт енергії, а екологічні ініціативи сприятимуть переходу на чисті технології, що відповідає довгостроковим цілям ЄС у сфері сталої енергетики. Таким чином, Україна зміцнює свої позиції як стратегічний енергетичний партнер Європи, сприяючи економічному зростанню, екологічній безпеці та регіональній стабільності.

Висновки до розділу 3

Проект енергетичної співпраці між Україною, Німеччиною та Польщею є ключовою ініціативою в контексті зменшення залежності Європи від російських енергоресурсів. Головними завданнями є інтеграція української газотранспортної системи з європейською мережею, розвиток відновлюваних джерел енергії та забезпечення стабільності енергопостачання. Окрім цього,

особливий акцент зроблено на впровадженні новітніх технологій у сфері кібербезпеки для захисту критичної інфраструктури.

Серед основних переваг проєкту – підвищення енергетичної безпеки, економічна вигода та екологічний ефект. Інтеграція України до європейської енергомережі дозволить Німеччині та Польщі диверсифікувати постачання енергії, що значно знижує ризики політичного тиску. Економічні розрахунки вказують, що завдяки використанню української інфраструктури вартість транзиту буде нижчою, ніж імпорт LNG з віддалених країн. Крім того, використання вітрової та сонячної енергії зменшить викиди CO₂, що відповідатиме екологічним стандартам ЄС.

Водночас відсутність реалізації цього проєкту може мати серйозні наслідки, такі як збереження енергетичної залежності від Росії, зростання витрат на імпорт енергоресурсів, втрачена можливість для України стати ключовим гравцем у європейському енергетичному секторі та ризик втрати стратегічного партнерства з ЄС. Враховуючи всі ці фактори, було розглянуто альтернативні рішення, зокрема імпорт LNG та розширення внутрішньої відновлюваної енергетики, однак вони мають значні недоліки, такі як високі витрати на інфраструктуру, логістичні обмеження та неможливість швидкого розширення потужностей.

Операційні можливості проєкту зосереджені на розвитку транзитної інфраструктури, інтеграції відновлюваної енергетики та впровадженні кібербезпеки відповідно до європейських стандартів. Проте він не охоплює розвиток внутрішньої енергетики Німеччини та Польщі, а лише підтримку транзитної інфраструктури. Фізична безпека об'єктів залишається під юрисдикцією національних органів або НАТО.

Успішність реалізації проєкту залежить від низки припущень, включаючи стабільність політичного середовища, наявність фінансування, доступ до інфраструктури, достатню кількість кваліфікованих спеціалістів та своєчасне отримання дозволів. Серед основних обмежень – фінансові ліміти, жорсткі

терміни виконання (18 місяців), дотримання регуляторних вимог, обмеженість ресурсів та геополітичні ризики.

Фінансовий аналіз показує, що фактичні витрати на реалізацію деяких складових проєкту перевищили заплановані, зокрема через вищі погодинні ставки та збільшення робочого часу ключових спеціалістів. Виявлені ризики включають можливі зміни регуляторної політики, технічні збої в обладнанні та нестачу робочої сили. Для їхнього пом'якшення передбачено регулярний моніторинг змін у законодавстві, запровадження технічного аудиту та активний пошук додаткових фахівців.

Отже, успішна реалізація проєкту матиме стратегічний вплив на енергетичну безпеку Європи, сприятиме стабільності постачання енергії, економічному розвитку України та досягненню кліматичних цілей ЄС.

ВИСНОВКИ

Енергетична дипломатія є багатогранним інструментом зовнішньої політики, що поєднує економічні, політичні та безпекові аспекти для забезпечення національних інтересів держави. Її основною метою є досягнення стабільності енергопостачання, диверсифікація джерел енергоносіїв, а також зміцнення позицій країни на міжнародних енергетичних ринках.

У результаті дослідження встановлено, що ефективна енергетична дипломатія передбачає багатосторонній підхід. Вона охоплює співпрацю з міжнародними організаціями, такими як Європейський Союз та Енергетичне співтовариство, а також залучення інвестицій у модернізацію енергетичної інфраструктури. Важливу роль відіграє інтеграція до міжнародних енергетичних ринків і участь у регіональних ініціативах.

Основними суб'єктами енергетичної дипломатії є державні установи, міжнародні організації, транснаціональні корпорації, аналітичні центри та дипломатичні місії. Їхня ефективна взаємодія сприяє реалізації національних стратегічних цілей, таких як забезпечення енергетичної безпеки та зменшення залежності від монопольних постачальників енергоресурсів.

Отже, енергетична дипломатія України повинна спиратися на системний підхід, що включає модернізацію інфраструктури, диверсифікацію енергетичних джерел і активну міжнародну співпрацю. Це дозволить забезпечити стабільність енергопостачання, підвищити конкурентоспроможність енергетичного сектору та сприяти інтеграції до європейського енергетичного простору.

Енергетична політика України базується на трьох основних стовпах: диверсифікації джерел енергоносіїв, інтеграції до європейського енергетичного простору та розвитку стійкої енергетичної системи. Особливу увагу приділено зміцненню інфраструктури, залученню іноземних інвестицій та впровадженню відновлюваних джерел енергії. Аналіз ролі енергетичної дипломатії демонструє її ефективність у протидії геополітичним викликам та зниженні залежності від монопольних постачальників.

Співпраця України з міжнародними організаціями, такими як ЄБРР та Енергетичне співтовариство, дозволяє не лише забезпечити технічну й фінансову підтримку, але й гармонізувати законодавчу базу з європейськими стандартами. Розбудова стратегічних альянсів із країнами ЄС, США та іншими партнерами сприяє реалізації інфраструктурних проєктів, які підвищують стійкість енергетичної системи. Особлива роль відводиться розвитку відновлюваної енергетики, яка дозволяє скоротити залежність від викопних джерел енергії та інтегруватися до глобальних ініціатив зі зменшення вуглецевих викидів.

Отже, енергетична політика України спрямована на забезпечення сталого розвитку, інтеграцію до європейських ринків і підвищення енергетичної незалежності. Завдяки міжнародному співробітництву та інвестиціям у модернізацію енергетичної інфраструктури, країна здатна реагувати на виклики сучасного енергетичного ринку та захищати національні інтереси.

Проєкт енергетичної співпраці між Україною, Німеччиною та Польщею відіграє стратегічну роль у зміцненні енергетичної безпеки Європи, сприяючи зменшенню залежності від російських енергоносіїв. Ключовими цілями ініціативи є інтеграція української газотранспортної системи з енергетичними мережами ЄС, активний розвиток відновлюваних джерел енергії та підвищення стабільності постачання. Окремий акцент зроблено на застосуванні передових технологій у сфері кібербезпеки, що забезпечить надійний захист критично важливої інфраструктури та гарантуватиме безперебійне функціонування транзитних маршрутів.

Серед основних переваг проєкту – посилення енергетичної незалежності, економічна ефективність та екологічні вигоди. Завдяки інтеграції української інфраструктури Німеччина та Польща отримують можливість диверсифікувати постачання енергоносіїв, мінімізуючи ризики політичного тиску. Економічні розрахунки показують, що транспортування енергії через Україну є значно вигіднішим порівняно з імпортом скрапленого природного газу (LNG) з віддалених країн. Крім того, використання вітрової та сонячної енергії

сприятиме суттєвому скороченню викидів CO₂, що узгоджується з екологічною політикою ЄС.

Водночас відмова від реалізації цього проєкту може мати серйозні негативні наслідки. Європа залишиться залежною від російських енергоресурсів, що створюватиме економічні та політичні ризики для країн-споживачів. Для України це означатиме втрату можливості стати ключовим енергетичним партнером ЄС та використати свої транзитні потужності на повну. Крім того, Німеччині та Польщі доведеться збільшувати витрати на імпорту енергії, а також шукати альтернативні джерела постачання, які потребують значних інвестицій у нову інфраструктуру. Розглядалися альтернативи, такі як збільшення імпорту LNG та розширення власної відновлюваної енергетики, але вони мають низку обмежень – високі витрати, логістичні труднощі та неможливість швидкого розгортання потужностей.

Функціональні можливості проєкту включають розвиток транзитної інфраструктури, інтеграцію відновлюваної енергетики та впровадження кібербезпекових заходів відповідно до стандартів ЄС. Водночас ініціатива не передбачає розбудову внутрішньої енергетичної інфраструктури Німеччини та Польщі, а також управління фізичною безпекою об'єктів, яка залишається в компетенції місцевих органів влади або НАТО.

Ефективна реалізація проєкту можлива за умови виконання низки критичних припущень. Передбачається стабільна політична ситуація між Україною, Німеччиною та Польщею, безперебійне фінансування з боку ЄС та міжнародних фінансових організацій, доступність існуючої інфраструктури для модернізації та достатня кількість кваліфікованих фахівців. Однак є й обмеження, такі як фінансові рамки проєкту, жорсткі терміни виконання (18 місяців), необхідність дотримання суворих регуляторних вимог, обмеженість ресурсів у деяких регіонах та геополітичні ризики, що можуть вплинути на логістику та безпеку.

Фінансовий аналіз свідчить про те, що реальні витрати на окремі аспекти проєкту перевищили заплановані через зростання погодинних ставок і

збільшення робочого часу залучених спеціалістів. Серед основних ризиків – можливі зміни в регуляторній політиці, технічні збої в обладнанні та потенційний дефіцит кваліфікованих кадрів. Для мінімізації цих загроз передбачені заходи з постійного моніторингу законодавчих змін, проведення технічного аудиту та активного залучення додаткових спеціалістів.

З огляду на всі аспекти, проєкт є стратегічно важливим для зміцнення енергетичної безпеки Європи. Його реалізація сприятиме стабільності енергопостачання, розвитку зеленої енергетики, економічному зростанню України та забезпеченню дотримання екологічних стандартів ЄС. Успішне впровадження ініціативи значно зміцнить позиції України як ключового енергетичного партнера та дозволить Європі зменшити залежність від нестабільних джерел енергії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бараннік В. О. Енергетична безпека держави: основні сучасні тенденції та принципи забезпечення. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія «Політологія». 2013. Т. 212. Вип. 200. С. 101–106.
2. Бараннік В.О. Ефективність енергоспоживання в державі як індикатор конкурентоспроможності. Міждержавні співставлення. Економічний вісник НТУУ «КПІ». 2010. № 7. С. 14–18. URL: http://economy.kpi.ua/files/files/3_kpi_2010_7.pdf.
3. Башнянин Г. "Формування енергетичної політики України відповідно до глобальної енергетичної стратегії". URL: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/35.pdf>
4. Білоцький С. Д. Міжнародно-правове регулювання діяльності з видобутку енергії із сонячного випромінювання в космічному просторі. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2023. Вип. 28-29. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ecea90e4-0b56-4eaa-868a-e72bad3c5b58/content>.
5. Бно-Айріян М. К., Ігандір Х., Кісь С. Я., Петренко В. П. Енергодипломатія як важливий інструмент управління процесами формування і гарантування енергетичної безпеки держави // Science Review. 2018. №3(10), Vol.5. С. 10–11.
6. Бобров Є. А. Сучасна енергетична політика України та її вплив на енергетичну безпеку держави. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. С. 78. URL: <http://ena.lp.edu.ua>
7. Бохан А. В. Енергетичний потенціал України в аспектах екологічної безпеки та суверенітету. Збалансоване природокористування. 2014. № 1. С. 178–183.

8. Гавриш О. А., Вижанов О.С. Енергоефективність та сталість газотранспортної системи України в умовах євроінтеграції. Академічні візії. 2023. Вип. 26. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10369389>.

9. Гдичинський В. Б. Міжнародний енергетичний правопорядок: до постановки науково-теоретичної і практичної проблематики. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 6. С. 883–884. URL: [://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/12/150.pdf](http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/12/150.pdf)

10. Геєць В. Новий прагматизм – інструмент досягнення кращого майбутнього. Економічна теорія. 2017. № 1. С. 5–24.

11. Гончарук О. В. (2020). Розвиток відновлюваних джерел енергії в Україні. Наукові праці Національного університету харчових технологій, 26(2), 123-130.

12. Грачук В. С. Правове регулювання енергетичних правовідносин в Україні в контексті сталого розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2024. Вип. 86(3). URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/18-2.pdf>

13. Гринько О., Ковальчук В. "Імплементация спільної енергетичної політики з міжнародними організаціями". URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/nauk-praci/govermgmt/2013/214-202-26.pdf>

14. Гринько О., Ковальчук В. "Міжнародне науково-технічне співробітництво України з ЄС у сфері енергетики". URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/46_2023ua/17.pdf

15. Гуцул М. Енергетична безпека: забезпечення стійкого, надійного та доступного постачання енергії для задоволення потреб суспільства. Вісник Національної академії наук України. 2019. №3, С.22-27.

16. Девіс К. Енергетична безпека: стабільність, стійкість та резилієнтність енергетичної системи. Енергетичні технології та ресурсозбереження. 2021. №2, С.12-15.

17. Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». URL.: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article>

18. Енергодипломатія як важливий інструмент управління процесами формування і гарантування енергетичної безпеки держави. url: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/337887>

19. Європейський Зелений Курс. Екодія: вебсайт. URL: <https://ecoaction.org.ua/ievropejskyjzelenyj-kurs.html>

20. Єрмоленко О. А. Основні інструменти державного регулювання в енергетичній галузі України. Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. 2013. Вип. 3. С. 9-15.

21. Зарубіжний досвід з підвищення енергетично ефективності та впровадження нових технологій виробництва електричної енергії. Міністерство енергетики та вугільно промисловості України ДП «НЕК «Укренерго». Науково-технічний центр електроенергетики. Кив. 08/2014. URL: https://ua.energy/wp-content/uploads/2018/01/4.-Efektyvn_vyrobn_elektroenergiyi.pdf

22. Заршенас П. Оглядове дослідження енергетичної дипломатії та енергетичної економіки як двох крил розвитку. Recent Advances in Petrochemical Science. 2023. Т. 8, № 2. С. 1–10. –DOI: 10.19080/RAPSCI.2023.08.555734.

23. Земляний М.Г. До оцінки рівня енергетичної безпеки. Концептуальні підходи. Стратегічна панорама. 2000. № 2. С. 56.

24. Зябіна А., Пімоненко П. "Енергетична політика України: ефективність та напрями її підвищення". URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/83801/1/Ziabina_energy%20policy.pdf;jsessionid=37BD90B11A53A78788E1A9485176982E

25. Ільєнко А. С. "Енергетична безпека України: сутність, загрози та механізми регулювання." Механізми державного управління. URL: https://www.pubadm.vernadskeyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/13.pdf?utm_source=chatgpt.com

26. Йонушка А. Європейський Союз й Україна: співпраця з метою зміцнення енергетичної безпеки / за експертної підтримки С. Кліманскіса, Л. Кояли, М. Лютвінська: Європейський економічний і соціальний комітет. URL: https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/reportenergy_ukr.pdf.

27. Камінська Н., Остудімов Б. Забезпечення енергетичної безпеки: теоретичні, міжнародно-правові та конституційно-правові засади: монографія. Київ: КНТ, 2024. 250 с.

28. Кацер-Бучковська Н. Енергетична дипломатія: не дозволити себе обійти. URL: http://gazeta.dt.ua/energy_market/energetichnadiplomatiya-ne-dozvoliti-sebeobiyti-html

29. Ковальчук О. "Енергетичний фактор у міжнародних відносинах: огляд наукової літератури". URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/history/2008/76-63-21.pdf>

30. Ковальчук Т. "Енергоефективність як складник стратегічного розвитку української економіки". URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/66059/1/%D0%95%D0%9D%D0%95%D0%A0%D0%93%D0%9E%D0%95%D0%A4%D0%95%D0%9A%D0%A2%D0%98%D0%92%D0%9D%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%AC%20%D0%AF%D0%9A%20%D0%A1%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%94%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf>

31. Когут-Ференс О. І. Глобальні аспекти регулювання функціонування світового енергетичного ринку. Вісник економіки. 2022. Вип. 43. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/43_2022ua/13.pdf

32. Коломицева О., Мильніченко С. Основні напрями регіональної енергетичної політики. Збірник наукових праць ЧДТУ. Вип. 40. Ч. І. С. 20–26.

33. Кориневич А. Міжнародне енергетичне право як нове явище у сучасному міжнародному праві. Часопис Київського університету права. 2009. № 2. С. 79–83. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/23557/79-Korynevych.pdf?sequence=1>.

34. Красностанова Н., Бугазіянус С. Формулювання моделі та опис процесів для публічного управління системою національної енергетичної безпеки України. Успіхи і досягнення у науці. 2024. Т. 1. № 3(3). DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-3\(3\)-266-287](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-3(3)-266-287)

35. Красовський В.Г. Деякі правові аспекти реалізації європейського зеленого курсу (eu green deal) в контексті переходу до використання відновлювальних джерел енергії в Україні. Правова держава. 2024. № 55. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.55.311968>.

36. Леал-Аркас Л., Філіс, А. Концепція енергетичної безпеки: виміри та регулюючі аспекти. Енергетична політика. 2022. №1, С.32-38.

37. Лимар, В. В. "Концептуальні моделі тристоронньої енергетичної дипломатії." Журнал політичних досліджень. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/16608>

38. Майстро С.В., Волошин О.Л. Концептуальні засади стратегії державного регулювання та перспективи розвитку альтернативної енергетики в Україні / Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2015. Вип. 3 (50). С. 133–140.

39. Меморандум між Україною та Європейським Союзом про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_694.

40. Микитенко В. На чому базується енергетична безпека держави. Вісник НАН України. 2005. С. 41–47.

41. Місце України у спільній енергетичній політиці ЄС: реципієнт практик чи постачальник безпеки? / [за загальною редакцією Мар'яни Кравченко]. К.: Фонд Фрідріха Еберта в Україні, 2020. 44 с.

42. Новицька Н.Б., Устименко В.А., Теремецький В.І. Правове регулювання укладання ЕРС-контрактів для потреб відновлювальної енергетики. Ірпінський юридичний часопис. 2023. № 1(10). С. 62–71. DOI: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-1\(10\)-2023-62-71](https://doi.org/10.33244/2617-4154-1(10)-2023-62-71).

43. Розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності у світовій енергетичній сфері / [В. В. Бондаренко та ін.]. Материалы международной научно-практической конференции «Научные исследования и инновации в современном мире». 2021.

44. Селезньова О. Міжнародна енергетична безпека: політичний концепт. Політичний менеджмент. 2007. № 3. С. 147–155. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/selezneva_mizhnarodna.pdf.

45. Сендер М. С. Концепція енергетичної безпеки: забезпечення джерел, диверсифікація, енергоефективність. Економіка та держава. 2020. № 4, С.6-9.

46. Собкевич О. В., Шевченко А. В. Перспективи розвитку науково-технічного і виробничого співробітництва України з країнами ЄС : аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_analit/spivrobotn_z_ES.pdf

47. Суходоля О.М. Геополітичні та економічні пріоритети енергетичної безпеки України. Стратегічна панорама. 2017. № 1. С. 42–52.

48. Тімашов В.О., Губій С.В. Правове регулювання відновлювальної енергетики в умовах воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 7. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.73>.

49. Тресков А.В. Напрями трансформації державної енергетичної політики в умовах європейської інтеграції України. Bulletin of the national university of civil protection of Ukraine. series: public administration. 2023. № 1(18). DOI: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2023-1-26>.

50. Турчин, Я. "Енергетична дипломатія як важлива складова зовнішньої політики держави." Наука ЛПНУ URL: https://www.academia.edu/40558678/The_Journal_Humanitarian_Vision_Issue_2_2016

51. Україна та Європейський зелений курс: річ. моніторинг. звіт, 2022 р. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2023/01/2022_richnyj_egdmonitor_u-a-upd.pdf

52. Храпко О.А. Особливості функціонування підприємств енергетичної сфери в контексті цілей сталого розвитку. *Journal of strategic economic research*. 2023. № 4. С. 73–82. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.4.9>.

53. Хрякова Н. "Енергетична безпека в Україні: проблеми забезпечення та перспективи підвищення." *Молодий вчений*. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1803?utm_source=chatgpt.com

54. Шевцов А. І. Енергетична дипломатія в сучасних реаліях. URL: <http://www.db.niss.gov.ua/docs/energy/87.htm>

55. Шульга Є. В. Основи міжнародно-правового забезпечення енергетичної безпеки. *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 50. С. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/50_2013/11.pdf.

56. Як ООН підтримує Цілі сталого розвитку в Україні. Організація Об'єднаних Націй (Україна): вебсайт. URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs>

57. Яковюк І. В. Енергетична безпека Європейського Союзу в умовах російської агресії проти України / І. В. Яковюк, М. П. Цвеліх // *Проблеми законності = Problems of legality* : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2023. Вип. 160. С. 170-191. DOI: <http://doi.org/10.21564/2414-990X.160.274518>

58. "Negotiating Energy Diplomacy and Its Relationship with Foreign Policy and National Security." *Academia*. URL: https://www.academia.edu/53543640/Negotiating_Energy_Diplomacy_and_Its_Relationship_with_Foreign_Policy_and_National_Security

59. AMCU (2019), Energy Market: Statement by the Antimonopoly Committee of Ukraine, Antimonopoly Committee of Ukraine, <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/150311>

60. Diaz H., Lopez H. The relationship between energy security and economic factors: analysis of prices for energy resources, investments and a competitive energy market. *Energy Research*. 2022. № 15(3), pp. 120-135.

61. DiXi Group. "Енергетична дипломатія України: аналіз статус-кво та практичні рекомендації." DiXi Group. URL: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/12/energetychna-dyplomatiya-ukrayiny.-doslidzhennya-1.pdf>

62. Energy Diplomacy Choices Report: https://www.e3g.org/wp-content/uploads/E3G_Energy-Diplomacy-Choices_Report_EN-1.pdf.

63. Harstad, B. (2020). Technology and Time Inconsistency. *Journal of Political Economy*, 128(7), 2653–2689. <https://doi.org/10.1086/707024>

64. Helstedt J., Jensen E. G. Technological Factors in Energy Security. *Energy Policy*. 2023. № 150, pp. 112168.

65. Himmelvov M., Schwartz R. Energy Security and Environmental Sustainability: Interactions and Challenges. *Journal of Energy and Environmental Studies*. 2023. № 9(2), pp. 75-92. 24. European Commission. Energy. URL: <https://ec.europa.eu/energy/> (access date: 30 May 2023).

66. International Energy Agency, «World Energy Outlook» (2023). URL: <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2023>.

67. Ishkov V., Filis A. The Relationship between Energy Efficiency and Energy Security: Global Experience [The Relationship between Energy Efficiency and Energy Security: Global Experience]. *Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*. 2019. № 7, pp. 83-89.

68. Ishkov, V., Filis, A. Energy Efficiency and Energy Security: International Aspect [Energy Efficiency and Energy Security: International Aspect]. *Economics and management: collection of scientific papers*. 2021. № 2(12), pp. 63-71.

69. Jacobson M., Mora K. Social aspects of energy security: energy availability, social justice and public participation. *Journal of Energy Policy and Sociology*. 2023. № 10(1), pp. 87-102

70. James M., et al. Climate Change and Natural Disasters: Impact on Energy Security. *International Journal of Energy Economics and Policy*. 2020. № 10(5), pp. 365-372.

71. Johnson R., Smith A., Brown T. Energy Security and Economic Development: The Role of Stable and Reliable Energy Supply. *Energy Policy*. 2020. № 147, 111829.

72. Kaminska, N., & Demidenko, V. (2023). Sustainable energy development: International, constitutionallegal and doctrine principles. *International Law*, 3, 133–140. <https://doi.org/10.32782/EP.2023.3.17>

73. Khomyn V.S. Regulatory and legal basis of implementation of energy transformation of Ukraine. *Economics and law*. 2023. № 2. P. 26–42. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2023.02.026>.

74. Li C., Chen H., Wu J. Energy Security and Development: The Role of Stable and Accessible Energy Supply in Social and Economic Progress. *Energy*. 2023. № 225, 120082

75. Li C., Zhao S. Geopolitical Factors Affecting Energy Security: A Review. *Journal of Geopolitics and Energy Security*. 2022. № 4(1), pp. 25-34.

76. Mahoney K., et al. The role of cyber security in ensuring energy security: challenges and measures. *Energy policy and cyber security*. 2023. № 8(2), pp. 45-61.

77. Mbah, R. E., & Wasum, D. F. (2022). Russian-Ukraine 2022 War: A review of the economic impact of RussianUkraine crisis on the USA, UK, Canada, and Europe. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 9(3), 144– 153. <https://doi.org/10.14738/assrj.93.12005>

78. Munchmeyer, M. (2023). Crisis as a Challenge for the EU's Treaty Framework for Energy Security. The Florence School of Regulation (FSR). <https://fsr.eui.eu/crisis-as-a-challenge-for-the-eus-treaty-framework-for-energysecurity>

79. Ozcan, B., & Ozturk, I. (2019). Renewable energy consumption-economic growth nexus in emerging countries: A bootstrap panel causality test. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 104, 30–37. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2019.01.020>

80. Rawtani, D., Gupta, G., Khatri, N., Rao, P. K., & Hussain, C. M. (2022) Environmental damages due to war in Ukraine: A perspective. *Science of The Total Environment*, 850, 157932. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2022.157932>
81. Shatakishvili, D. (2023). Europe's Energy Security – How is the Strategic Goal Progressing?. Georgian Foundation For Strategic and International Studies. All Rights Reserved. <https://gfsis.org.ge/blog/view/1568>
82. Smith D., Johnson M., Anderson L. Energy Security and Geopolitics: The Interplay of Energy Resources and Political Conflicts. *Energy Research & Social Science*. 2021. № 75, 102106.
83. Talus K. EU Energy Law and Policy: A Critical Account. Oxford University Press (2013). URL: <https://global.oup.com/academic/product/eu-energy-law-and-policy9780199686391?cc=ua&lang=en&#>.
84. Tu, Y. X., Kubatko, O., Piven, V., Sotnyk, I., & Kurbatova, T. (2022). Determinants of renewable energy development: Evidence from the EU countries. *Energies*, 15(19), 7093. <https://doi.org/10.3390/en15197093>
85. Wang, H., Xu, Q. An Introduction to Energy Diplomacy: China's Perspective. SpringerLink. URL: <https://www.springerprofessional.de/en/an-introduction-to-energy-diplomacy/20195826>
86. Yergin, D. (1988). Energy security in the 1990s. *Foreign Affairs*, 67(1), 111. <https://doi.org/10.2307/20043677>
87. Zhang L., Wang J., Li M. Energy Security and Environmental Preservation: The Importance of Sustainable Energy Sources. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*. 2022. № 151, 111783.